

Alexandra Huovinen

PERHEITÄ ON MONEKSI

Valikoimabibliografia monimuotoisista perheistä aikuisten tietokirjallisuudessa

PERHEITÄ ON MONEKSI

Valikoimabibliografia monimuotoisista perheistä aikuisten tietokirjallisuudessa

Alexandra Huovinen
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Kirjasto- ja tietopalvelun
koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Alexandra Huovinen

Opinnäytetyön nimi: Perheitä on moneksi: Valikoimabibliografia monimuotoisista perheistä aikuisten tietokirjallisuudessa

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2017

Sivumäärä: 43 + 24

Tämä opinnäytetyö on valikoimabibliografia monimuotoisista perheistä aikuisten tietokirjallisuudessa. Toimeksiantajana toimii Nuorten Ystävät ry eli sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, joka auttaa lapsia, nuoria, perheitä ja muita erityisryhmiä tarjoamalla heille suunnattuja sosiaalialan palveluja. Opinnäytetyötä hyödyntää ensisijaisesti Vanhempien Akatemia, joka on osa Nuorten Ystävät ry:tä.

Olin kiinnostunut tekemään bibliografiaa monimuotoisista perheistä ja halusin, että siitä olisi käytännön hyötyä nimenomaan Nuorten Ystävien Vanhempien Akatemian ammatillisen tiedontarpeen näkökulmasta. Tämä työ ei pyri täydelliseen kirjaluetteloon monimuotoisista perheistä aikuisten tietokirjallisuudessa, vaan kyseessä on valikoima oman arvioni mukaan siitä, millaisia kirjoja Vanhempien Akatemia tarvitsee eniten perustuen järjestön omiin toiveisiinsa bibliografian suhteen. Työn tavoitteena on bibliografian käyttö ja toimivuus Vanhempien Akatemian ammatillisella kentällä jokapäiväiseen tiedontarpeeseen.

Opinnäytetyö on menetelmältään toiminnallinen. Se koostuu teoreettisesta osiosta, raportista ja varsinaisesta bibliografiasta. Tietoperustassa käsitellään bibliografian ja tietokirjallisuuden määritelmiä ja lajeja, lisäksi mukana on tiiviisti tietoa kuudesta eri monimuotoisesta perhemuodosta. Bibliografiaan on koottu suomenkielistä kirjallisuutta 1990-luvulta aina tähän päivään. Keskitin haut perusteoksiin ja tutkimuskirjallisuuteen, mutta sisällytin mukaan myös muistelmakirjallisuutta kustakin käsitelystä perhemuodosta. Bibliografia on laajuudeltaan 46 kirjan mittainen ja se on jaettu teemoittain perhemuodon mukaan.

Tätä työtä voi hyödyntää Nuorten Ystävien Vanhempien Akatemia omien ammatillisten tarpeiden mukaan osana täydentämään ammatillista osaamista, mutta sen lisäksi bibliografiaa voi käyttää kuka tahansa monimuotoisista perheistä kiinnostunut. Jatkoaiheina monimuotoisia perheitä voisi käsitellä lastenkirjallisuuden näkökulmasta. Tutkia voi myös sitä, miten kirjasto vinkkaa materiaalia monimuotoisiin perheisiin liittyen.

Asiasanat: bibliografia, monimuotoisuus, lapsiperheet, tietokirjallisuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author: Alexandra Huovinen

Title of thesis: Selective bibliography of diverse families in non-fiction for adults

Supervisor(s): Jorma Niemitalo

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2017 Number of pages: 43 + 24

This thesis is a selective bibliography of diverse families in non-fiction for adults. The client of this bibliography is Nuorten Ystävät ry which is a civic organization working to help children, teenagers and families with social and health services. This thesis benefits primarily Vanhempien Akatemia which is part of Nuorten Ystävät ry.

The author of this thesis was interested in diverse families in non-fiction. However, the author also wanted the bibliography to be for practical use to the client. The bibliography was created specifically to meet Vanhempien Akatemia's professional information needs. This thesis does not strive to be a comprehensive but selective bibliography based on the author's own judgement about which type of books Vanhempien Akatemia wished to be included in the bibliography. The goal of this thesis is to create a selective a list of documents which can be used at the professional field of the organisation.

This is a project thesis. It is constructed from theory section, analysis and the bibliography itself. The theoretical framework includes definitions and types of both bibliography and non-fiction. The theory section also contains information about six non-traditional family types. The bibliography includes books in Finnish from 1990 to 2017. The author of this thesis concentrated on books which cover the subject of diverse families broadly and research literature but did also include some memoirs on the list. In the bibliography the books are divided by themes of different non-traditional family types. The whole bibliography contains information of 46 books.

This thesis can be used for Vanhempien Akatemia's own professional field but it is also meant to help anybody who is interested in finding information about diverse families. In the future this subject could be further researched of the point of view of children's literature. Also in the other theses to come could concentrate on which type of material libraries recommend about diverse families.

Keywords: bibliography, diversity, family, non-fiction

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
1.1	Bibliografian määritelmä	7
1.2	Bibliografiatyypit	8
1.3	Bibliografisen informaation tasot	10
2	BIBLIOGRAFIAN LAADINTA.....	11
3	TIETOKIRJALLISUUS	13
3.1	Tietokirjallisuuden lajit	14
3.2	Kirjallisuuden F-pyramidi	15
4	MONIMUOTOISET PERHEET	17
4.1	Adoptiperheet	18
4.2	Monikulttuuriset perheet	19
4.3	Sateenkaariperheet	21
4.4	Sijaisperheet.....	23
4.5	Uusperheet.....	24
4.6	Yhden vanhemman perheet	26
5	NUORTEN YSTÄVÄT RY:N VANHEMPIEN AKATEMIA.....	29
6	VALIKOIMABIBLIOGRAFIAN LAATIMINEN MONIMUOTOISISTA PERHEISTÄ AIKUISTEN TIETOKIRJALLISUUDESSA	30
6.1	Suunnitteluvaihe.....	30
6.2	Analyyttinen vaihe ja synteettinen vaihe.....	31
6.3	Yhteenvetovaihe.....	34
6.4	Bibliografian tarkastelu	35
7	POHDINTA	36
	LÄHTEET	39
	OSA II: BIBLIOGRAFIA	44

1 JOHDANTO

Työni aiheena on valikoimabibliografia monimuotoisista perheistä aikuisten tietokirjallisuudessa. Kiinnostuin monimuotoisten perheiden käsittelemisestä aluksi lastenkirjallisuuden näkökulmasta, mutta vaihdoin sen tietokirjallisuuteen vastaamaan paremmin toimeksiantajani Nuorten Ystävät ry:n Vanhempien Akatemian toiveita ja tarpeita bibliografian suhteen. Nuorten Ystävät ry on yli 100-vuotias sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, joka on keskittynyt auttamaan apua tarvitsevia lapsia, nuoria ja perheitä. Työni lähtökohtana onkin ollut ensisijaisesti olla hyödyllinen ja käytännöllinen apu Vanhempien Akatemian ammatillisessa työssä. Toimeksiantajan toiveet auttoivat luonnollisesti rajaamaan aihetta ja antoivat minulle konkreettiset ja selkeät tavoitteet, jotka pyrin toteuttamaan koko prosessin ajan.

Näkökulmani bibliografiaan on sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen tiedontarve monimuotoisiin perheisiin. Halusin keskittyä ennen kaikkea perusteoksiin ja kattaviin tietopaketteihin, joista saisi mahdollisimman laajalti tietoa kustakin perhemuodosta. Vanhempien Akatemian toiveisiin kuului, että bibliografian pääpainotus olisi akateemisessa kirjallisuudessa, alan ammattilaisten ja asiantuntijoiden kirjoittamaa kirjallisuutta. Keskityin siis eniten perusteoksiin ja tutkimuskirjallisuuteen kuten väitöskirjoihin. Toiveiden mukaisesti otin mukaan myös mielipidekirjallisuutta: elämäkertoja ja muistelmia monimuotoisten perheiden näkökulmasta, tosin jätin niiden määrän tutkimuskirjallisuutta vähemmäksi.

Työssäni käytetty tutkimusmenetelmä on toiminnallinen. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite on auttaa ammatillisella kentällä joko ohjeistamisen, opastamisen, järjestämisen tai järjeistämisen muodossa (Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003, 9). Perheiden monimuotoisuus on osa tämän päivän Suomea ja valikoimabibliografian tarkoitus on auttaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia löytämään helposti tietoa yksilöllisiin tiedontarpeisiin erilaisista perhemuodoista. Tietoperustaksi olen koonnut kustakin tässä työssä käsiteltävästä perhemuodosta tiiviin tietopaketin, jonka tarkoitus on valaista eri perhemuotojen määritelmää, nykytilaa sekä haasteita jokapäiväisessä elämässä. Liitteenä työssä on toiminnallinen osio eli itse valikoimabibliografia sen lopullisessa muodossaan.

bibliografia

1.1 Bibliografian määritelmä

Maria Forsman määrittelee teoksessaan *Savitaulusta tietokoneeseen* bibliografian siten, että se sisältää kaikenlaisen sekundaari-tiedon dokumenteista, jotka käsittelevät informaatiota. Dokumentilla puolestaan tarkoitetaan muodosta riippumatonta informaation aineellista kantajaa, johon ihminen säilöö ja välittää sosiaalista informaatiota. (1985, 11.)

Eri kielissä ja eri aikoina bibliografia on tarkoittanut eri asioista. Bibliografialla saatetaan tarkoittaa bibliografiatoimintaa koskevaa taitoa, bibliografista luetteloa tai bibliografista toimintaa koskevaa tutkimusta. Englannin kielessä bibliografia terminä käsitetään hyvin laaja-alaiseksi, koska sen merkitys saattaa vaihdella huomattavasti. Kun *bibliography*-sanaan liitetään eräitä adjektiiveja, se merkitsee bibliografian toiminnan lajeja. Esimerkiksi systemaattinen bibliografia (*systematic bibliography*), tarkoittaa varsinaista bibliografiaa ja analyttiseen bibliografia (*analytical bibliography*) tarkoittaa dokumenttien kriittistä tutkimista. Muita bibliografiaan liitettyjä merkityksiä ovat deskriptiiviseen bibliografia (*descriptive bibliography*), joka pitää sisällään dokumentin yksityiskohtien huolellisen rekisteröinnin samankaltaisten dokumenttien joukosta ja tekstuaalinen bibliografia (*textual bibliography*), joka tarkoittaa dokumenttien fyysisen muodon kehityksen historiallista tutkimista. Historiallisella bibliografia (*historical bibliography*) puolestaan tarkoitetaan yleisesti kirjan historiallista tutkimusta. Nämä kaikki käsitteet pitävät sisällään tarkoituksen kuvailla kirjallisuutta, mutta niillä on erilaisia päämääriä. (Sama, 10.)

Suomen kielessä bibliografian käsite on yleensä ymmärretty paljon suppeammaksi. Sillä on tarkoitettu dokumentaatioluetteloa, useimmin kirjamuotoista sellaista. Bibliografiatutkimus, bibliografiatoiminta ja bibliografiatyö kuvaavat eri toiminta-aloja ja tästä syystä ne ovat saaneet pelkän bibliografia-termin sijasta tarkentavat nimitykset. Näin ne kuvaavat paremmin näiden toisistaan poikkeavien alojen luonnetta paljon tarkemmin. (Sama, 10–11.)

1.2 Bibliografiatyypit

Forsman jakaa bibliografiatyypit kuuteen pääluokkaan, jotka puolestaan jaetaan useampiin alaluokkiin. Kukin luokka kertoo bibliografian painotuksesta sen mukaan, mistä bibliografian tekijä tai tiedon hakija on eniten kiinnostunut. Bibliografiat voi jaotella yhteiskunnallisen tehtävän, sisällöllisen kattavuuden, kronologisen peittävyden, dokumenttien sisällön syvällisen kuvailun, fyysisen muodon ja itsenäisyyden perusteella. (1985, 13.)

Yhteiskunnallisen tehtävän mukaan ryhmitellyt bibliografiatyypit voidaan jakaa alaluokkiin, jotka ovat kansallisbibliografia, tieteen- tai tiedonalan erikoisbibliografia, valikoimaluettelo ja kauppa- ja kustannustoimen bibliografia. Tässä jaottelussa pääasiallisesti kriteeriksi nostetaan bibliografian tehtävä yhteiskunnassa. *Kansallisbibliografian* tehtävä on pitää yllä mahdollisimman kattavaa ja laajaa valikoimaa dokumenteista ja samalla tiedottaa kyseisen rekisterin olemassaolosta. *Tieteen- ja tiedonalan bibliografia* auttaa tieteellisen tutkimustyön, opetuksen, hallinnon ja erilaisten käytännön toimintojen saralla. *Valikoimaluettelo* eli suosittelu bibliografia on epätäydellinen dokumentaatioluettelo, jonka tarkoituksena on kerätä yhteen jotain tiettyä teemaa tai aihetta käsittelevät dokumentit. Tarkoituksena ei ole listata kaikkia aiheetta käsitteleviä dokumentteja, vaan jollain tietyillä kriteereillä valitut dokumentit. *Kauppa- ja kustannustoimen bibliografia* eli kustannusluettelon tehtävänä on edistää tiedonsaantia julkaisuista, joiden on suunniteltu ilmestyvän lähitulevaisuudessa. (Sama.)

Sisältökokonaisuuden perusteella jaetut bibliografiat voidaan jakaa viiteen alaluokkaan, jotka ovat yleisbibliografia, erikoisbibliografia, aihekohtainen eli temaattinen bibliografia, henkilöbibliografia ja alue- ja maakohtainen bibliografia. Tähän luokkaan kuuluvat bibliografiatyypit käsittelevät jotain aihetta tai alaa. *Yleisbibliografia* nimensä mukaan käsittelee mahdollisimman laajasti erilaisia dokumentteja. *Erikoisbibliografia* puolestaan rajaa dokumentit jotain tiettyä tieteenalan kenttää koskevaksi. *Aihekohtaisessa bibliografiassa* keskitytään johonkin tiettyyn aihepiiriin, kuitenkin rajatumminkin kuin tiedon- tai tieteenalaa käsittelevissä bibliografioissa. Se ei mahdollisesti rajoitu vain yhden tiedon- tai tieteenalan käsittelyyn, vaan yhdistelee useampia. *Henkilöbibliografia* luettelee jonkin henkilön dokumentoitua tuotantoa mahdollisimman laajasti. *Alue- tai maakohtainen bibliografia* keskittyy jossain maassa tai alueella julkaistuihin dokumentteihin. (Sama, 13–14.)

Bibliografioita voidaan tyypitellä myös kronologisen peittävyden avulla. *Takautuva bibliografia* tarkoittaa kirjalistaa, jonka tarkoitus on luetella mahdollisimman kattavasti julkaisut, jotka ovat

ilmestyneet jonain tiettyinä ajanjaksona. Takautuvat bibliografiat ovat usein kirjoja, kun taas jatkuvat bibliografiat julkaistaan usein aikakauslehdissä. *Jatkuvat bibliografian* tehtävänä on täydentää jo olemassa olevia bibliografioita ilmestymällä joko säännöllisesti tai epäsäännöllisesti kattaakseen uuden bibliografisen informaation, joka ei ole ehtinyt takautuvaan bibliografiaan. (Forsman 1985, 14.)

Bibliografioiden sisällön syvälinen kuvailu on myös eräs tapa, jolla bibliografioita voidaan luokitella. Ne jaetaan kolmeen alaluokkaan, jotka ovat bibliografien kirjaus, tiivistelmäinformaatio ja katsausinformaatio. *Bibliografinen kirjaus* tarkoittaa bibliografisen merkinnän mahdollisimman kattavaa merkitsemistä ja samalla sen tehtävänä on ilmoittaa kyseisen julkaisun olemassaolosta. *Tiivistelmäinformaatio* suuntautuu dokumentin syvällisempään käsittelyyn ja yhdistelee sekä bibliografisen kirjauksen että muun tarkemman informaation, kuten käännöksen ja tiivistelmän. *Katsausinformaatio* on alakategorioista perusteellisin, sillä sen laajuus liikkuu jo tieteellisen artikkelin ja bibliografisen informaation yhdistelmässä. Se keskittyy johonkin tiettyyn ongelmaan, jota käsitellään jonkin tiedon- tai tieteenalan aihepiiriä, kehitystä tai nykytilaa. Forsman määrittää sisällön perusteella ryhmitellyt bibliografiat ”puhtaiksi” bibliografioiksi. (Sama.)

Fyysisen muodon mukaan jaotellut bibliografiat ovat joko luettelokortistoja, painettuja bibliografioita, mikromuodossa olevia bibliografioita tai bibliografiseen tietokantaan tallennettuja luetteloita. Tässä jaottelussa pelkkä fyysisessä muodossa oleva painettu bibliografia saa laajennusta digitaalisesti tallennetusta tietokannasta. *Luettelokortiston* avulla tallennetaan tarvittavat bibliografiset tiedot, *painettu bibliografia* sisältää lähinnä kirjat ja aikakauslehdet ja *mikromuodossa* bibliografiaa tarkastellaan usein, kun tiedolle ei ole enää samanlaisia varastointimahdollisuuksia kuin joskus aiemmin ja informaatio on saatava kompaktimpaan muotoon. Lisäksi tietotekniikka mahdollistaa *bibliografisen tietokannan* eli tietokoneelle tallennetun bibliografisen informaation hyödyntämisen. (Sama, 15.)

Bibliografiat voidaan tyypitellä myös sen perusteella, miten itsenäisiä ne ovat. Niistä Forsman mainitsee kaksi alakategoriaa: itsenäinen ja epäitsenäinen. *Itsenäinen eli vapaa bibliografia* muodostuu omasta kokonaisuudestaan. *Epäitsenäinen bibliografia* puolestaan on eräänlaista piiloinformaatiota osana jotain muuta teosta. Näistä hyvin esimerkkeinä ovat tieteellisiin julkaisuihin ja tunnettujen henkilöiden elämäkertoihin liitetyt piilobibliografiat, jotka luettelevat kyseiseen henkilöön liittyvät henkilöbibliografiat. (Sama.)

Jokainen bibliografia voidaan sovittaa kaikkiin edellä mainittuun kuuteen pääkategoriaan ja näin niitä voi kuvailla kuudella eri ominaisuudella. Näiden lisäksi on hyvä muistaa bibliografioiden bibliografiat ja tietokantojen tietokannat. (Forsman 1985, 15.)

1.3 Bibliografisen informaation tasot

Forsman jaottelee bibliografisen informaation kolmeen eri tasoon sen perusteella, miten syvällisesti bibliografista informaatiota on käsitelty. Signaalitaso eli bibliografinen kirjaus on tasoista yksinkertaisin, kun taas analyttinen taso on astetta syvällisempi. Se pitää sisällään tiivistelmäinformaation ja käännökset. Kaikkein syvällisin taso on analyttis-synteettinen taso eli katsausinformaatio. (1985, 16–17.)

Signaalitaso listaa tarkat ja yksinkertaiset bibliografiset tiedot. Sen tarkoituksena on sekä ilmoittaa julkaisujen olemassaolosta, että antaa niistä selkeää bibliografista informaatiota. Esimerkiksi laajat bibliografiat sisältävät pääosin signaalitason bibliografiatietoa. (Sama.)

Signaalitasoa astetta syvällisempää tietoa saa *analyttisestä tasosta*, sillä signaalitason lisäksi mukana ovat tiivistelmät ja käännökset. Perusteellisemmän luonteensa vuoksi analyttisen tason bibliografiaan tulee perehtyä syvällisemmin. Tästä johtuen joudutaan tekemään valikointia sen suhteen, mitkä dokumentit käsitellään analyttisen tason bibliografiassa. Usein valikoiduksi tulevat jonkin kriteerin mukaan karsitut, merkittävät dokumentit eri alojen kirjallisuudesta ja muusta dokumentoidusta informaatiosta. (Sama.)

Analyttis-synteettinen taso puolestaan on bibliografisen informaation merkitsemisen kaikkein syvin taso, jossa asiaan on perehdyttävä erittäin huolellisesti. Pintaa syvemmälle tarkastellaan käsiteltävän tiedon- tai tieteenalan kehityksen, suuntauksen tai nykytilan kautta ja bibliografian laatijan on tehtävä tulkintaa ja johtopäätöksiä. Puhutaan katsausinformaatiosta, joka tarkkuudellaan lähentelee tieteellistä artikkelia. Sen tehtävänä on pyrkiä uuteen informaatiokokonaisuuteen pohjalla olevan dokumenttiperustan kautta. (Sama.)

2 BIBLIOGRAFIAN LAADINTA

Bibliografiaa laadittaessa on tärkeää keskittyä sen tarkkaan suunnitteluun ennen sen varsinaista laadintaa. Forsman erottelee bibliografisen laadinnan vaiheet neljään eri tasoon: suunnitteluvaiheeseen, analyttiseen vaiheeseen, synteettiseen vaiheeseen ja yhteenvetovaiheeseen. (1985, 72–75)

Forsman luettelee *suunnitteluvaiheeseen* kuuluviin asioihin aiheen ja alan valinnan ja täsmentämisen sekä bibliografisen sisältösuunnitelman tekemisen ja aineiston keräämisen. Bibliografian alaa ja aihetta pohdittaessa ehdotus voi tulla joko muualta tai bibliografian laatija saattaa kokea jonkin tietyn asian tarpeeksi merkitykselliseksi, jotta aihetta käsittelevistä dokumenteista kannattaa laatia luettelo. Mikäli bibliografian aihe tai teema saadaan jostain muualta kuin bibliografian laatijalta itseltään, on hyvä keskustella aiheen antajan kanssa niistä tavoitteista, käyttäjäkunnasta ja siitä bibliografisen tiedon tarpeesta, johon bibliografian on tarkoitus vastata. (Sama.)

Valintakriteerit ovat ehdottoman tärkeitä bibliografian laadinnassa. Bibliografia voi joko olla täydellisyyteen pyrkivä, mahdollisimman kattava luettelo aihetta koskevista kirjoista tai valikoima niistä dokumenteista, jotka soveltuvat parhaiten siihen tarkoitukseen, jota varten bibliografiaa luodaan. Tämän jälkeen on hyvä valita, minkä tyyppistä aineistoa bibliografiaan halutaan sisällyttää. Näistä esimerkkeinä voivat olla kirjat, raportit ja aikakauslehdet. Lisäksi on päätettävä, miten tarkasti bibliografista informaatiota kuvailaan: onko pelkkien tarkkojen bibliografisten tietojen listaaminen tarpeeksi vai halutaanko mennä syvemmälle analyttisen tason informaatioon, jossa dokumentista kerrotaan paljon laajemmin esimerkiksi tiivistelmin ja käännöksin? (Sama.)

Bibliografian laatijan on hyvä miettiä etukäteen, mistä hän aikoo lähteä etsimään bibliografista informaatiota eli lähdeaineistoa. Varsinaiset dokumentit, bibliografiset luettelot ja kirjastojen luettelot ovat kaikki hyviä lähteitä aineiston keräämiseen. Aluksi voi olla helpompaa saada kokoon dokumenttien tietoja sekundaarilähteistä, mutta olisi suositeltavaa tutustua primaaridokumentteihin mahdollisuuksien mukaan, jotta ei sattuisi aiheetonta toistamista ja mahdollisten bibliografisten merkintöjen virheiden toistamista. (Sama.)

Analyttinen vaihe bibliografian laatimisessa sisältää bibliografisen analysoinnin, bibliografisen kuvailun, tiivistelmän ja annotaation eli lyhyen esityksen dokumentin sisällöstä, indeksoinnin, luokituksen ja bibliografisen kirjauksen eli asiasanojen, luokitussymbolien ja tiivistelmän laatimisen. *Synteettinen vaihe* suoritetaan analyttisen vaiheen jälkeen, jolloin keskitytään dokumenttiaineiston lopulliseen valintaan ja karsintaan. Tämä vaihe käsittää bibliografisten kirjausten ryhmittelyn ja hakemistojen kokoamisen. *Yhteenvetovaihe* on lopullisten viimeistelyjen lisäämistä bibliografiseen luetteloon. Tällöin bibliografian laatija valmistaa esipuheen, yhteenvedon ja muut tarvittavat lopulliset hionnat. (Forsman 1985, 72.)

3 TIETOKIRJALLISUUS

Näkökulmia siihen, mitä loppujen lopuksi voi kutsua tietokirjallisuudeksi on monia eikä sen rajaaminen kaunokirjallisuudesta erilliseksi kirjallisuuden lajiksi ole täysin ongelmattonta. Esimerkiksi englannin kielessä termi ”non-fiction” (ei-fiktio) kuvaa sitä kirjallisuuden alaa, jonka me miellämme tietokirjallisuudeksi (Riikonen 2013, 18). Tässä tapauksessa rajaaminen tapahtuu ennemminkin jättämällä kaunokirjallisuus määritelmän ulkopuolelle kuin varsinaisesti kuvailemalla niitä piirteitä, jotka ovat nimenomaan tietokirjallisuudelle ominaisia. Se on määritelmänä erittäin laaja-alainen eikä anna kovin selvää käsitystä tietokirjallisuuden luonteesta.

Jotta olisi helpompi ymmärtää ei-fiktio määritelmää, lienee helpompi aloittaa ymmärtämällä, mitä fiktio tai kaunokirjallisuus on. Yrjö Hosiailuoma määrittelee teoksessaan *Kirjallisuusoppi* kaunokirjallisuuden sepitteelliseksi, kuvitteelliseksi, mielikuvitukseen painottuvaksi kirjallisuudeksi, jota ilmaistaan epiikan, lyriikan, draamakirjallisuuden ja viihdekirjallisuuden keinoin (2016, 412). Tämän määritelmän pohjalta voi siis väittää, että kaunokirjallisuuden ulkopuolelle jäävä kirjallisuutta voidaan sanoa asiatekstiksi tai asiaproosaksi (Riikonen 2013, 18). Pirjo Hiidenmaa tiivistää tietokirjallisuuden tarkoittamaan yleiseksi tehtyyn tietoon (2006, 225). Kielitoimiston sanakirja puolestaan määrittelee tietokirjallisuuden kirjallisuudeksi, jonka päätehtävänä on tiedonvälitys (Kotimaisten kielten keskus 2017, viitattu 18.3.2017).

Hosiailuoman teoksessa tietokirjallisuutta luonnehditaan ”tiedon ja informaation välittämiseen keskittyväksi faktapohjaiseksi kirjallisuudeksi” (2016, 930–931). Raimo Jussila puolestaan tiivistää useamman määritelmän kuuteen ominaisuuteen, jonka pohjalta hän rajaa tietokirjallisuuden 1) olevan kirjallisuutta, joka ei kuitenkaan ole kaunokirjallisuutta 2) keskittyvän tietoon 3) käsittelevän reaalista todellisuutta 4) voivan sisältää fiktiivistä tai kantaa ottavia aineksia tai molempia 5) välittävän tietoa suurelle yleisölle tai tietylle kohderyhmälle ja 6) olevan julkaistu ja kaikkien saatavilla (2006, 15).

3.1 Tietokirjallisuuden lajit

Tietokirjallisuutta ei ole järjestelmällisesti tutkittu ja sen määrittelemistä ei ole esitetty kovin kattavasti. Raimo Jussila esittää kirjassaan kuitenkin tietokirjailijoille ja opiskelijoille mallin, jossa jaetaan tietokirjallisuus kuuteen ryhmään: tutkimuskirjallisuus, hakukirjallisuus, opaskirjallisuus, oppikirjallisuus, yleinen tietokirjallisuus ja mielipidekirjallisuus (2006, 22).

Tutkimuskirjallisuus kattaa teokset, jotka käsittelevät tieteellisin metodein todistettua tutkittua tietoa. Se on ensisijaisesti tarkoitettu tutkimusyhteisön käyttöön, jotta uutta tietoa voitaisiin tarkastella kriittisesti yhteisön sisällä. (Sama, 23.) Näihin kuuluvat esimerkiksi väitöskirjat, tutkimusraportit, artikkelikirjat ja tieteelliset lehdet (Suomen tietokirjailijat ry 2017, viitattu 14.3.2017).

Hakukirjallisuuden avulla etsitään tietoa erilaisten hakemistojen, kuten aakkostusten ja muiden hakusysteemien avulla (Jussila 2006, 23). Tietosanakirjat, bibliografiat, tilastot ja kalenterit ovat esimerkkejä hakuteoksista (Suomen tietokirjailijat ry 2017, viitattu 14.3.2017).

Opaskirjallisuus käsittelee aiheita, jotka perustuvat käytännön ongelmiin ja niitä käytetäänkin hyvin moninaisesti eri elämän osa-alueilla (Jussila 2006, 23). Opaskirjallisuuteen kuuluvat lakioppaat, keittokirjat, kielioppaat, rakennusoppaat ja muu vastaavanlainen käyttökirjallisuus (Suomen tietokirjailijat ry 2017, viitattu 14.3.2017).

Oppikirjallisuus on luonteeltaan kattavaa, sillä se pitää sisällään kaiken opetukseen tarkoitetun kirjallisuuden. Se ei ole mihinkään ikään tai koulutusasteeseen rajautunut, vaan se on tarkoitettu kaikille aina esiopetuksesta aikuiskoulutukseen (Jussila 2006, 23). Oppikirjat, opettajanoppaat, koekysymykset, ratkaisukirjat ja e-oppimateriaalit ovat osa tätä tietokirjallisuuden lajia (Suomen tietokirjailijat ry 2017, viitattu 14.3.2017).

Jussila määrittelee yleisen tietokirjallisuuden rajauksen kautta: siihen kuuluva kirjallisuus ei kuulu mihinkään muuhun tietokirjallisuuden lajiin, joten se muodostaa oman lajinsa (2006, 23). Näistä esimerkkinä voidaan pitää tietokirjoja, tiedekirjoja, historiateoksia, luontokirjoja, elämäkertoja ja niin edelleen (Suomen tietokirjailijat ry 2017, viitattu 14.3.2017).

Mielipidekirjallisuus on siten häilyvä tietokirjallisuuden laji, että se kuuluu osaksi myös kaunokirjallisuuden kategoriaan. Jussila esittää tästä esimerkkinä esseen, joka on muodoltaan kaunokirjallisuutta, mutta sisällöltään tietokirjallisuutta. Esseeseen lisäksi mielipidekirjallisuutta ovat mielipidekirjat, muistelmat, poliittiset katsaukset ja elämänviisaukirjat. (Jussila 2006, 24–26.)

3.2 Kirjallisuuden F-pyramidi

Raimo Jussila kertoo teoksessa *Tieto kirjaksi* faktan ja fiktion suhteuttamisesta toisiinsa. Jussilan mukaansa kustantajilla on tapana jakaa tieto- ja kaunokirjallisuus karkeasti kahtia johtuen tieto- ja kaunokirjallisuuden vastakkainasettelusta. Jussila kuitenkin väittää, että kummankin kirjallisuusmuodon rajat voivat olla häilyvät. Esimerkiksi kaunokirjallisuuden tehtävä voi olla viihteen lisäksi valistava ja oppikirjoissa voi olla puhtaan tiedon lisäksi kaunokirjallisia aineksia. Tätä fiktion ja tietokirjallisuuden hämärtymistä ilmentävää kirjallisuutta hän kuvaa termillä ”faktio”. (2006, 20.)

Jussila luettelee kirjallisuuden kentän eri osa-alueet, jotka hän esittää nelikärkisenä pyramidina. Pyramidin tarkoituksena on hahmottaa tietokirjallisuuden ja kaunokirjallisuuden suhteet mielipiteeseen ja luovuuteen. Hän jakaa eri faktorit neljään kategoriaan. (Sama, 21–22.)

FAC = fakta, data, asiasisältö, tieto, oppi

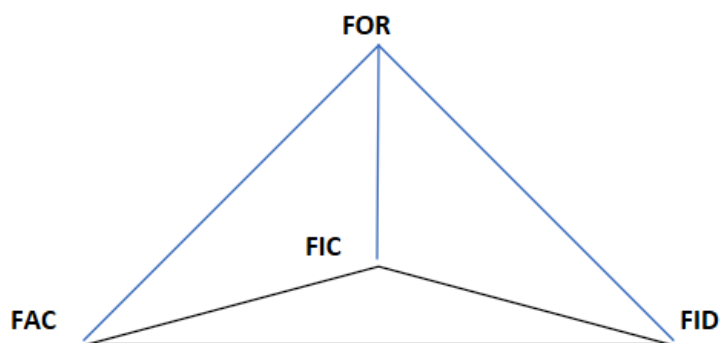
FIC = mielikuvitus, fiktio, kuvittelu, tunne, fantasia

FID = mielipide, käsitys, väite, tavoite, tahto

FOR = luovuus, (kirjallinen) osaaminen, tekijyys, (teoksen) muoto, rakenne

Kirjallisuuden pyramidissa (*Kuvio 1*) FAC-FIC-akseli asettuu siis faktan ja fiktion välimaastoon. Sen tehtävänä on havainnoida luovan vuorovaikutuksen ja tieteellisen tiedon suhdetta. Jussila mainitsee tieteelliset teoriat hyvänä esimerkkinä tiedon ja kuvitteellisen hämärtymän ilmentymänä. Tutkija ikään kuin ”aavistaa” teorian ja näin annetaan pohja hypoteesille, jonka todenperäisyyttä testataan tieteellisillä tutkimusmenetelmillä. Lopuksi teoria muuttuu tiedoksi sen tieteenparadigman piirissä, jonka tutkimusalueesta on kysymys (Sama.)

FAC-FID-akselilla tieto ja mielipidekirjallisuus sekoittuvat. Esimerkkeinä tästä ovat poliittinen kirjallisuus, muistelmat ja tietopohjainen tendenssikirjallisuus. Myös oppikirjat kuuluvat tähän, sillä ne ovat viranomaisten opetussuunnitelman säätelemiä. FIC-FID-akseliin sijoittuvasta kirjallisuudesta Jussila mainitsee ”kaiken kaunokirjallisen tendenssikirjallisuuden”. Näistä esimerkkeinä hän mainitsee aaterunouden ja -romaanien ja elämäkatsomusaforismit. FOR-akselilla kuvataan ennemminkin tekijyyttä ja tekijänoikeutta kuin teoksen kirjallista muotoa, sen luovuutta tai tietoperustaa. Jussila huomauttaa, että kirjalliset teokset eivät yksiselitteisesti sijoitu vain yllä mainituille akseleille, vaan osassa teoksista raja voi olla paljon moniulotteisempi useiden kategorioiden välillä ja joissain tapauksissa kirjalliset lajit voi selittää parhaiten vain yhden ulottuvuuden kautta, kuten tietosanakirjat, sanakirjat ja opaskirjat, joiden tehtävänä on tiedon välittäminen. (Jussila 2006, 22.)

KUVIO 1. Raimo Jussilan kirjallisuuden F-pyramidi.

4 MONIMUOTOISET PERHEET

Puhuttaessa perheistä on olennaista pysähtyä miettimään, mitä perheellä oikeastaan tarkoitetaan. Mitkä ovat ne oletukset, jotka määrittävät perheen ja millaisia mielikuvia perheestä on? Näin voimme kyseenalaistaa vallitsevia käsityksiä siitä, ketkä voivat muodostaa perheen ja millainen asema perheellä yhteiskunnassa on. Nämä näkemykset lopulta vaikuttavat siihen, millaisia mahdollisuuksia, palveluja ja oikeuksia erilaiset perheet voivat sekä lain että kulttuurin silmissä saada.

Perhekeskusteluille on ominaista alkuperäisen, luonnollisen ja oikean perheen etsiminen. Usein tällaiset keskustelut sisältävät käsityksen ”ehjästä ydinperheestä”, jota kannattelee heteroseksuaalinen parisuhde. ”Luonnollisuutta” käytetään perusteluna modernissa ajattelutavassa tarkastella perheitä, kun taas postmoderni ideologia asettaa tällaisen käsityksen jatkuvan kyseenalaisuuden kohteeksi. Nämä näkemykset elävät rinnakkain, eikä niihin liity mitään aikakausia, vaan nämä toisiaan haastavat ajattelutavat ovat yhtä aikaa luomassa julkista keskustelua ja käsitystä siitä, miten perhettä voidaan kuvata toisistaan poikkeavien ideologioiden ja asenteiden kautta. (Nätkin 2003, 16.) Vaikka erilaisia perhemuotoja on yhä enemmän, eivätkä erot perheiden välillä ole enää niin suuret kuin aikaisemmin, suomalaisessa yhteiskunnassa tukeudutaan yhä vahvasti heteroseksuaalisen parisuhteen varaan perustettuun ydinperheeseen perheen tyyppitapauksena (Castrén 2009, 40–41).

Ydinperheen lisäksi on olemassa kirjava joukko perinteisiä käsityksiä haastavia perheitä. Monimuotoisuus voi ilmetä usein eri tavoin ja näitä toisistaan poikkeavia perhemuotoja yhdistääkin se, etteivät ne vastaa ympäröivän yhteisön tai yhteiskunnan yleisiä oletuksia perheestä. Ne muodostavat kolmasosan kaikista perheistä. (Kerppola-Pesu & Moring 2017, viitattu 20.3.2017.) Vaikka joka kolmas perhe voidaan laskea perinteisestä ydinperheestä poikkeavaksi, lait ja palvelut rakentuvat hyvin pitkälti ydinperhe-käsityksen varaan (Väestöntutkimuslaitos 2017, viitattu 23.3.2017). Eija Heimo mainitsee Monimuotoiset perheet -verkostolle tekemässään väliarvioinnissa monimuotoisiksi perheiksi muun muassa adoptioperheet, monikulttuuriset perheet, sijaisperheet, sateenkaariperheet, uusperheet ja yhden vanhemman perheet (2015, 4).

4.1 Adoptioperheet

”Adoptio” usein suomennetaan lapseksi ottamiseksi. Sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa ihmisen, yleensä lapsen, juridinen vanhemmuus vaihtuu. Tarkoituksena on luoda vanhempi-lapsi-suhde sellaisten ihmisten välille, joiden välillä tällaista suhdetta ei ole aiemmin ollut. Adoption tarkoitus on luoda uusi perhesuhde juridisen prosessin myötä, jolloin luodaan psykologista, sosiaalista ja juridista perustaa uudelle perheelle. (Pösö 2003, 141–142.) Lyhyesti sanottuna adoption tarkoitus on lapsen edun varmistaminen adoptoidun ja adoptionhakijan välille (Adoptiolaki 22/2012 1 §).

Adoptiosta puhuttaessa mainitaan yleensä kolme adoptiotyyppiä: kotimaiset vieraslapsiadoptiot, kansainväliset adoptiot ja perheensisäiset adoptiot. Päivi Suutarin ja Adoptioperheet ry:n mukaan *vierasperäisessä adoptiossa* lapsi saapuu perheeseen yleisimmin vastasyntyneenä ja adoptio tapahtuu biologisten vanhempien toiveesta. Jos kotimaan sisällä adoptoitu lapsi on iältään vastasyntynyttä vanhempi, lapsi on usein ensin ollut sijaisperheessä. Kyseessä voi olla myös avoin adoptio, jossa lapsella on oikeus olla yhteydessä biologisiin vanhempiin, mikäli sen katsotaan olevan lapselle eduksi. (2016, 18.)

Kansainvälisessä adoptiossa lapsi on ensin huostaan otettu synnyinmaassaan, jonka jälkeen hän on tullut Suomen lastensuojelun kautta perhesijoitukseen. Lapselle on ennen Suomeen tuloa yritetty etsiä sijoituspaikkaa synnyinmaan sisällä ja jos tämä ei ole onnistunut, vasta sitten lapselle on etsitty adoptiopaikkaa maan ulkopuolelta. Suomeen tulohetkellä kansainvälisen adoption kautta Suomeen saapuneet lapset ovat usein leikki-ikäisiä. (Sama, 18–19.)

Perheensisäinen adoptio on kyseessä silloin, kun henkilö adoptoi aviopuolisonsa juridisen lapsen. Tämä adoptiotyyppi on tyypillisin sateenkaariperheissä, mutta esiintyy joskus myös uusperheissä. Vieraslapsiadoptiosta poiketen perheensisäisessä adoptiossa lapsi on usein elänyt samassa perheessä joko syntymästään asti tai hyvin pienestä pitäen. (Sama.)

Matti Saaren kirjoittaman Tilastokeskuksen artikkelin (2016, 1) mukaan kokonaisuudessaan vuonna 2015 tehtiin 407 adoptiota, joista kotimaisten adoptioiden määrä oli 284 ja ulkomailla syntyneiden määrä 123. Edellisvuoteen verrattuna kansainvälisten adoptioiden määrä laski, kun taas kotimaisten adoptioiden määrä pysyi ennallaan. Rekisteröidyssä parisuhteessa olevien perheiden sisäiset adoptiot kasvoivat kolmellatoista vuodesta 2014, joten vuonna 2015 niitä oli 141.

Ulkomailta adoptoidut olivat useimmin joko Etelä-Afrikasta tai Kiinasta, mutta adoptoituja oli myös Thaimaalta, Filippiineiltä, Kolumbiasta, Intiasta ja Venäjältä.

Adoptioperheet kohtaavat monia haasteita luodessaan suhdetta adoptiovanhempien ja adoptoitujen välille. Kansainvälisen adoption kautta Suomeen tulleet lapset asettuvat uuteen kulttuuri- ja kieliympäristöön. He kantavat mukanaan menneisyyden menetykset, kokemukset, vaihtuvat ihmissuhteet ja laiminlyönnit. Lapsi voi reagoida tavalla, joka saattaa hämmentää vanhempia. Vanhemmat saattavat kantaa huolta lapsen kehityksestä ja terveydestä. (Väestöntutkimuslaitos 2017, viitattu 23.3.2017.) Ulkomailta adoptoidut kohtaavat arjessaan myös rasismia ja erilaisia stereotyyppioita ja joutuvat uteluiden kohteeksi alkuperästään ja perheestään. Adoptiovanhempien merkityksellisin tehtävä on varmistaa turvallinen kiintymyssuhde heidän ja lapsen välille. (Suutari & Adoptioperheet ry. 2016, 19.)

4.2 Monikulttuuriset perheet

Monikulttuurisissa perheissä vanhemmat ovat lähtöisin eri kulttuureista. Kulttuurien kohdatessa odotukset, perheen kokoonpano, sukupuoliroolit, perheenjäsenten odotukset ja velvollisuudet saattavat erota toisistaan. Kumppanit voivat olla taustaltaan eri kielikulttuureista ja harjoittaa erilaista uskontoa. (Väestöntutkimuslaitos 2017, viitattu 23.3.2017). Monikulttuurisen perheen lisäksi voidaan puhua muuan muassa kahden kulttuurin perheistä, kansainvälisestä avioliitosta, ylijarjaisesta perheestä tai kahden kulttuurin perheistä (Shinyella, Kinnunen, & del Angel 2016, 22).

Päivi Oksi-Walter teoksessa *Perhe murroksessa* erottelee monikulttuuriset perheet kahteen eri ryhmään: Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat perheet, joissa molemmat vanhemmat puhuvat äidinkielenään samaa vähemmistökieltä. Asuinympäristön kieli on heidän käyttämästään kielestä poikkeava. Toisessa ryhmässä niin vanhempien puhumat kaksi toisistaan poikkeavaa äidinkieltä kuin asuinympäristön kolmas kieli luovat yhdessä lapselle kielitaustan. (2009, 99.)

Vuoden 2013 loppuun mennessä Suomessa asui vajaa 70 000 kahden kulttuurin perhettä, joissa toinen puoliso oli syntynyt ulkomailla ja toinen Suomessa. Näiden lisäksi oli noin 8000 perhettä, joissa molemmat vanhemmat olivat syntyneet ulkomailla, kuitenkin keskenään eri maissa. Noin puolet kaikista monikulttuurisista perheistä on lapsiperheitä. (Shinyella, ym. 2016, 22.)

Monikulttuurisuuden tilastoiminen on ollut Suomessa haastavaa, sillä ne tekijät, jotka kuvaavat monikulttuurisuutta, jäävät usein pimentoon tai vajaaksi tilastoissa. Toisaalta monikulttuurisuus on itsessään niin laaja käsite, että se, mikä tekee monikulttuurisuudesta monikulttuurisen, voi ymmärtää ja hahmottaa monella tavalla.

Pasi Saukkonen kertoo Tieto & trendit — Talous- ja hyvinvointi -sivuston artikkelissaan syitä, jotka tekevät monikulttuurisuuden tilastoimisesta haastavaa. Artikkelin mukaan henkilöitä, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomen ulkopuolella, luonnehditaan ulkomaalaistaustaisiksi ja moni heistä on myös itse syntynyt ulkomailla. Vajaa kuusi prosenttia Suomen väestöstä on ulkomaalaistaustaisia. Saukkosen mukaan kuitenkin pelkän synnyinmaan perusteella tehty päätelmä henkilön etnisestä, kulttuurillisesta tai kansallisesta identiteetistä voi olla harhaan johtavaa, sillä maassa syntyminen ei tarkoita vielä sitä, että henkilö identifioi kyseisen maan kulttuuriin tai kansalaisuuteen. (2006, viitattu 27.3.2017.)

Suomessa tilastoidaan synnyinmaan lisäksi myös kieliä, mutta niissäkin on omat ongelmansa. Suomalainen järjestelmä ei salli enempää kuin yhden kielen ilmoittamisen. Henkilö voi kuitenkin olla kaksi- tai jopa kolmikielinen ja identifioitua useampaan kuin yhteen kieliryhmään. Tämä ei kuitenkaan näy tilastoissa. Toisaalta kielten ilmoittamisprosessi voi olla sinänsä vääristynyt, jos henkilö ei ole täysin rehellinen kieliä tilastoitaessa esimerkiksi siinä pelossa, että muun kuin enemmistökielen ilmoittaminen äidinkieleksi voi johtaa syrjintään ja muihin kielteisiin seuraamuksiin. Saukkonen kirjoittaa, että Suomessa ei tilastoida etnisyyttä. Tämä johtuu siitä, että Suomen laki kieltää rodun tai etnisyyden tilastoinnin arkaluontoisena asiana. (Sama.)

Monikulttuuriset perheet kokevat usein negatiivisia asenteita, syrjintää ja rasismia. Ulkomaalaistaustaisten integroituminen Suomeen ei riipu vain heidän halustaan sopeutua ja työllistyä, vaan yhtä lailla ympäröivästä kulttuurista ja ihmisten asenteista heitä kohtaan. Ulkomaalaistaustaiset ja heidän puolisonsa raportoivat suomalaisten haluttomuudesta hyväksyä ulkomaalaistaustaisia, joka johtaa rasismiin ja syrjintään. Rasismin kohteeksi joutuivat ennen kaikkea ulkomuodoltaan ja ihonväritään kantasuomalaisista valkoihoisista poikkeavat henkilöt, mutta myös esimerkiksi muualta Euroopasta tulleet raportoivat syrjintää ja heihin kohdistuvia kielteisiä asenteita. (Lainiala & Säävälä 2012, 107–109.)

Kahden kulttuurin perheissä kasvaneet lapset ovat taustaltaan molempien vanhempien kulttuurien sekoitus, mutta heissä on myös paljon omaa. Taustaltaan kaksikulttuuriset suomalaislapset, etenkin jos heidän ulkonäkönsä poikkeaa valtaväestöstä, kokevat usein, että heidän suomalaisuuttaan ei hyväksytä. Suomalaisuuden käsite on siis edelleen varsin kapea-alainen ja sulkee heidän kokemuksensa suomalaisuudesta yleisen hyväksynnän ulkopuolelle. Kahden kulttuurin perheen lapset saattavatkin monesti identifioitua ennemmin ”ulkomaalaisiksi” tai ”maailmankansalaisiksi” kuin suomalaisiksi. (Shinyella ym. 2016, 24.)

4.3 Sateenkaariperheet

Juha Jämsän toimittamassa kirjassa *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi* määritellään sateenkaariperheet homojen, lesbojen, bi- ja transihmisten lapsiperheiksi (2008, 26). ”Sateenkaariperheet” on siis yläkategoria joukolle erilaisia lapsiperheitä, joille kaikille on yhteistä, että joko yksi tai useampi vanhempi kuuluu joko seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön.

Apilaperheillä tarkoitetaan kahden perheyksikön muodostamaa uutta perheyksikköä, joita sitoo yhteiset lapset. Apilaperhe voi olla esimerkiksi naisparin ja itsellisen miehen tai miesparin ja naisparin yhdessä muodostettu perhe. Yhteistä apilaperheille kuitenkin on, että ainakin kaksi henkilöä, jotka eivät ole alusta asti olleet parisuhteessa, jakavat lapsiperheen vanhemmuuden keskenään. Koska Suomen laki ei tunnusta kuin kaksi juridista vanhempaa yhdelle lapselle, muut mahdolliset vanhemmat ovat lapsen sosiaalisia vanhempia ilman juridista oikeutta lapseen. (Sateenkaariperheet 2017, viitattu 31.3.2017.)

Nais- tai miesparin ydinperheillä tarkoitetaan perheitä, joissa joko nais- tai miespari jakavat lapsen tai lasten vanhemmuuden keskenään. Nais- tai miespari on samalla lapsen tai lasten juridisia vanhempia. Miesparin ydinperhe on Suomessa varsin harvinainen, sillä adoption mahdollisuus on ollut olematonta. Naisparin ydinperhe on puolestaan kaikkein yleisin sateenkaariperheiden perhemuodoista. (Sama.)

Polyperhe tai polyamorinen perhe on perhemuoto, jossa henkilöt elävät polyamorisisessa suhteessa (eli enemmän kuin kahden ihmisen välisessä romanttisessa suhteessa) ja jotka jakavat lapsen tai lasten vanhemmuuden keskenään. Erona apilaperheeseen on se, että polyamoriset perheet

muodostavat yhtenäisen perheyksikön toisin kuin apilaperheissä, joissa useampi perheyksikkö jakaa vanhemmuuden keskenään. (Sateenkaariperheet 2017, viitattu 31.3.2017.)

Sateenkaariuusperhe on perhe, jossa perhe on saanut nykyisen muotonsa vasta jonkun lapsista syntymän jälkeen. Olennaista on kuitenkin se, että yksi tai useampi perheeseen kuuluva aikuinen tai vanhempi kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. Edellisten lisäksi on vielä *transvanhemman tai -vanhempien* perhe, jossa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu sukupuolivähemmistöön. (Sama.)

Tilastokeskuksen kehittämisspäällikkö Kirsi Pohjanpää kertoo sateenkaariperheistä kertovassa artikkelissaan vuoden 2012 tehtyjen tilastojen valossa sateenkaariperheiden esiintyvyydestä Suomessa. Suomi virallisti rekisteröidyt parisuhteet vuonna 2002. Pohjanpään artikkelissa käsitellään sateenkaariperheiden tilastointia kymmenen vuoden ajalta. Vuoteen 2012 mennessä yhteensä 4500 suomalaista eli rekisteröidyssä parisuhteessa. Heistä joka viides pari oli lapsiperhe. Pohjanpää huomauttaa, että tilastoihin on merkitty vain sellaiset nais- ja miesparit, jotka olivat rekisteröidyssä parisuhteessa ja monet sateenkaariperheet jäivätkin tämän tilastoinnin ulkopuolelle. (2013, viitattu 31.3.2017.)

Tilastointi sateenkaariperheistä on erittäin yksipuolista, koska sitä joudutaan seuraamaan vain virallistettujen parisuhteiden kautta. Ulkopuolelle eivät jää ainoastaan sellaiset nais- ja miesparit, jotka eivät elä rekisteröidyssä parisuhteessa, vaan esimerkiksi sellaiset naisen ja miehen väliset perheet, joista toinen tai molemmat parisuhteen osapuolet ovat biseksuaaleja. He siis elävät yhteiskunnan normien mukaisesti ”heteroseksuaalisen” parisuhteen varaan perutetussa perheessä. Tilastoissa heitä ei voikaan erottaa osaksi sateenkaariperheitä, vaikka teknisesti he kuuluvatkin tähän ryhmään. Toinen ryhmittymä on sukupuolivähemmistöt, jotka pitäisi lukea osaksi sateenkaariperheitä, mutta he näkyvät vain siinä tapauksessa, jos he elävät rekisteröidyssä parisuhteessa.

Laura Savolainen Yleltä haastatteli Sateenkaariperheet ry:n tutkijaa Kia Aarniota, jossa tämä kertoo nais- ja miesparien perheiden suosivan enemmän kaupunkeja kuin pieniä paikkakuntia suvaitsemattomuuden vuoksi. Aarnio toteaa, että esimerkiksi Helsingissä lasten kasvattaminen voi olla helpompaa vapaamman ilmapiirin ja vertaistuen vuoksi. (2016, viitattu 31.3.2017.)

Vaikka yhteiskunnallisessa keskustelussa usein nousee pintaan huoli siitä, että nais- ja miesparien lapset eivät saisi yhtä vakaata tai ihanteellista perhettä kuin vastakkaista sukupuolta olevien vanhempien lapset, tutkimukset vuosikymmenten aikana eivät tue tätä oletusta. Sateenkaariperheet eivät näiden tutkimusten mukaan eroa merkittävästi, jos juuri lainkaan verrokkiryhmästä. (Aarnio 2014, 36.)

Haasteina sateenkaariperheet kokevat yhteiskunnalliset asenteet ja ongelmat lainsäädännössä. Tämä näkyy jo siinä, että kaikki vanhemmat eivät välttämättä saa juridista oikeutta lapsiinsa, jos erilaisia perhemuotoja ja vanhemmuuksia ei lainsäädännössä tunnisteta tai he joutuvat keskenään eriarvoiseen asemaan. (Kerpola-Pesu & Moring 2016, 49.) Sateenkaariperheiden nuoret kertovat arvostavansa heidän vanhempiensa kasvattaneen heidät erityisen suvaitsevaisiksi, sisukkaiksi ja moninaisuutta arvostaviksi. Tämä voidaan nähdä erityisen positiivisena tuloksena, eräänlaisena vahvuutena. (Aarnio 2014, 34.)

4.4 Sijaisperheet

Huostaan otetuilla lapsilla ja nuorilla tarkoitetaan kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0-20-vuotiaita. Suomessa huostaan otettujen lasten ja nuorten määrä oli vuonna 2015 17 664. Määrä väheni edellisvuodesta, jolloin sijoitettuja lapsia oli neljä prosenttia. Sijaisperheisiin sijoitettuja lapsia kaikista huostaan otetuista lapsista oli yli puolet, ja heistä 13 prosenttia oli sijoitettu sukulais- tai läheisperheisiin. (Kuoppala & Säkkinen 2016, 1.)

Syyt lapsen huostaanottoon voivat vaihdella eri yksilöiden kohdalla, mutta tärkeintä on, että sosiaalihuolto tai sitä vastaava toimielin järjestää huostaanoton, jos havaitaan puutteita lapsen huolenpidossa tai muissa olosuhteissa, jotka vaarantavat vakavasti lapsen terveyden tai kehityksen. Vastaavasti jos lapsi itse vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään esimerkiksi päihteidenkäytöllä, tekemällä muun kuin harmittomana pidettävän rikoksen tai jonkun muun näihin rinnastettavan teon. (Sama 2016, 19.)

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle joko perhehoitoon, perhekotihoitoon, laitoshuoltoon tai muuhun huoltoon. *Perhehoidolla* tarkoitetaan lapsen ympärivuorokautisen hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella yksityiskodissa eli sijaisperheessä, jonka kanssa kunta on tehnyt sopimuksen

toimeksiannosta. *Ammatillisella perhekotihoidolla* tarkoitetaan aluehallintoviranomaisten valvonnassa pidettävää perhehoidon ja laitoshuollon välimaastoon jäävää sijaishuoltomuotoa. *Laitoshuolto* tarkoittaa lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä koulukodissa, lastenkodissa, nuorisokodissa tai muuhun näihin rinnastettavissa lastensuojeluun tarkoitetuissa laitoksissa. *Muu huolto* tarkoittaa sijaismuotojen kohdalla sijoitusta omaan kotiin joko vanhemman/vanhempien kanssa tai itsenäisesti tuettua asumista, joka ei kuitenkaan ole osa perhe- tai laitoshoidtoa. (Kuoppala & Säkkinen 2016, 20.)

Sijoitukset voivat olla joko tilapäisiä tai pitkäkestoisia. Tilapäisten sijoitusten kohdalla kyseessä on yleisimmin sijoitus sukulais- tai tuttavaperheisiin tai arviointijakso lapselle aiemmin tukiperheenä toimineessa perheessä tai laitoksessa. Kun sijoitusta suunnitellaan pitkäkestoiseksi, turvaututaan useimmiten perhehoitoon. (Laurila 2016, 39.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemän vuonna 1987 syntyneistä lapsista kootun rekisteritutkimusaineiston mukaan vain pienelle osalle lapsista löytyy tuttu sijoituspaikka. On hyvin tyypillistä, että lapsi on ollut useammassa vieraassa sijoituspaikassa. Tutkimus paljastaa, että jos lapsi on otettu huostaan vauvaiässä, hänelle löytyy usein pysyvä sijoituspaikka sijaisperheessä. Teini-ikäisenä huostaan otetulla nuorella puolestaan on usein takanaan paljon kirjavampi menneisyys sekä perhehoidon että laitoshoidon piirissä. (Heino, Eronen, Kataja, Kestilä, Känkänen, Paananen, Pösö & Rainio 2013, 54–55.)

Lapsen suhde sijaisperheeseen voi aluksi olla haasteellinen, sillä lapsella voi olla kriisejä takanaan eikä kotiutuminen käy helposti. Lapsi usein tuntee syntymäperheen omaksi perheekseen vielä parin vuoden jälkeen sijoituksesta. Hidasteiksi lapsen kotoutumiselle sijaisperheeseen voivat olla tietoisuus siitä, että sijoitus on todennäköisesti tilapäistä tai jos hän ei saa siihen lupaa syntymävanhemmilta. Lapsi saattaa tuntea pettävänsä syntymävanhemmat, jos hän kiintyy sijaisvanhempiin. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että sijaisvanhemmat antavat lapselle aikaa ja tilaa tottua omalla painollaan uuteen perhetilanteeseen. Monet sijaisvanhemmat katsovat oman roolinsa huolenpitäjiksi, ohjaajiksi ja rajojen antajiksi, kun taas syntymävanhemmat rakkauden ja lämmön antajiksi. (Laurila 2016, 40.)

4.5 Uusperheet

Aino Ritala-Koskinen esittelee uusperhe-aiheen ensin kansanomaisemmin perheenä, johon kuuluvat ”sinun, minun ja meidän” lapset. Lisäksi Ritala-Kosinen täsmentää virallisemmän

uusperheen määritelmän koskemaan parisuhteita, joissa lapset seuraavat mukana aiemmasta liitosta. (Ritala-Koskinen 2003, 121.) Tilastokeskus puolestaan määrittelee uusperhe-käsitteen kattamaan lapsiperheet, joissa ainakin yksi lapsi on alle 18-vuotias ja vain toisen puolison lapsi. Kaikki lapset eivät siis ole puolisoitten yhteisiä. (2017, viitattu 6.4.2017.)

Vuonna 2015 oli yhteensä 52 251 uusperhettä, joista noin puolet ovat perheitä, joissa vanhemmat ovat avioliitossa ja puolet avoliitossa (Lappalainen, Nikander & Pietiläinen 2016, viitattu 7.4.2017). Uusperheiden määrä on kasvanut kaikista lapsiperheiden muodostamista perheistä aina 1990-luvun alun 6,9 prosentista aina vuoden 2015 9,1 prosenttiin (Pietiläinen, M. & Nikander, T. 2016, viitattu 7.4.2017).

Vanhemmuudesta puhuttaessa meidän kulttuurissamme biologisuudella on vahvat juuret, sillä biologisuus on yleensä se tekijä, jonka perusteella vanhemman oikeudet ja velvollisuudet määritellään. Näin ollen puhutaan lapsen ”oikeista vanhemmista”. Uusperheen kohdalla tällainen näkökulma voi kuitenkin olla ongelmallista, koska tällaisia biologisia siteitä ei uuteen isä- tai äitipuoleen ole. Lapsen sosiaaliset ja psykologiset siteet ovat kuitenkin usein vahvasti kietoutuneet biologisiin vanhempiin. (Ritala-Koskinen 2003, 124.) Vaikka biologisuus on usein pohjana sille, kuinka yhteiskunta ja lapsi itse näkevät vanhemmuuden, ei se ole automaattisesti perusta tai ainoa ulottuvuus, jonka kautta vanhemmuutta ja vanhempi—lapsi-suhdetta koetaan ja tarkastellaan.

Käsite ”sosiaalisesta vanhemmasta” tarkoittaa sitä vanhempi—lapsisidettä, joka rakentuu arjen sosiaalisen kanssakäymisen ja huolenpidon varaan. Sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna lapsen ”oikea vanhempi” on se, joka siis huolehtii ja hoitaa lapsesta. Psykologisessa suhteessa on kyse siitä tunnesiteestä, jonka kautta lapsi kokee tunnevanhemmuuden hänelle tärkeään aikuiseen. Sosiaalinen ja psykologinen vanhemmuus saavat huomiota erityisesti niissä tapauksissa, joissa kaikki näkökulmat ja kokemukset vanhemmuuteen eivät kohtaa saumattomasti, kuten avio- ja avoerot, lasten huostaanotot ja adoptoitavaksi antamiset. (Ritala-Koskinen 2001, 58–59.)

On kuitenkin aiheellista kiinnittää huomiota siihen, että uuden sosiaalisen tai psykologisen vanhemmuuden rakentuminen ei ole helppoa tai vaivatonta, varsinkaan, jos lapsella on toisaalla asuva biologinen vanhempi joka saattaa olla myös lapsen juridinen vanhempi. (Ritala-Koskinen 2001, 58–59.) Toisaalta vanhemmuus ei ole ainoa tapa lähestyä perhesuhteita tai määritellä sitä, kuka kuuluu perheeseen.

Päivi Sutinen käsittelee tutkimuksessaan uusperheen perhesuhteita pääasiallisesti kahden eri kehyyksen kautta: biologisen kehyyksen ja perhekehyyksen. Biologisen kehyyksen Sutinen määrittelee biologisten vanhempien ja heidän lastensa keskinäiseksi kehyykseksi, jonka sisällä huolehditaan sellaisista asioista kuin elatuksesta, lasten terveydenhuollosta, koulusta, tapaamisjärjestelyistä ja muista lasten hoitamiseen liittyvistä asioista. Biologisessa kehyyksessä toimivat henkilöt toimivat myös perhekehyyksessä. Perhekehys on hyvin käytännönläheisistä arkiaskareista huolehtimista kuten ruoanlaittoa, siivousta, läksyistä huolehtimista, harrastuksiin viemistä, pyykinpesua ja niin edelleen. Perhekehyyksessä toimivat biologisten vanhempien lisäksi myös isä- ja äitipuolet. Uusperheen kaikki osapuolet eivät siis kuulu samaan kehyykseen eivätkä kaikki vuorovaikutuksen piirissä olevat henkilöt kuulu uusperheeseen ja heidän näkökulmansa siitä, ketkä kaikki kuuluvat perheeseen saattavat vaihdella sen mukaan, mistä kehyyksestä perhekäsitystä tarkastellaan. (2005, 135-137, 141–142.)

Sosiaalisesta vanhemmuudesta psykologiseksi vanhemmaksi tuleminen on useimmiten hyvin haastavaa Sutisen esittelemien perhekehysten moninaisuuden valossa. Jouko Huttunen kuitenkin kuvaa sosiaali- ja terveysalan opintoihin suunnatussa julkaisussaan, miten sosiaalisesta vanhemmasta voi tulla myös psykologinen vanhempi, mikäli vuorovaikutus lapsen kanssa ensin syvenee ja monipuolistuu, heidän välisensä luottamus syntyy ja lopulta kiintymyssuhde muodostuu sitoutumisen, hoivan ja huolenpidon turvin. (2011, viitattu 26.4.2017.)

4.6 Yhden vanhemman perheet

Yksinhuoltajalla tarkoitetaan joko lähivanhempaa, jolla on yksinhuoltajuus tai lähivanhempaa, joka ei ole uudessa avo- tai avioliitossa. Yksinhuoltajuudella tarkoitetaan siis tilannetta, jossa vain toinen vanhemmista on lapsen huoltaja. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry 2015, viitattu 26.4.2017.) Yksinhuolto saattaa olla aiheellinen ratkaisu sellaisissa tilanteissa, joissa vanhempien suhteessa esiintyy häiritsevää tai tuhoisaa käyttäytymistä kuten fyysistä väkivaltaa, päihdeongelmia, sairaalloista mustasukkaisuutta, työnarkomaniaa tai muita riippuvuuksia. Yksinhuolto ei kuitenkaan sulje toista vanhempaa pois lapsen elämästä, vaan lapsella on edelleen oikeus tavata etävanhempaa ja tapaamiset saattavat olla tiheitä ja kestoiltaan pitkiä. Yksinhuolto voi kuitenkin olla järkevä ratkaisu kiistatilanteissa tai jos lapsen

elämän katsotaan rauhoittuvan yksinhuoltajuuden myötä. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2017, viitattu 26.4.2017.)

Vanhemmuudesta puhuttaessa ei aina ole niinkään olennaista, onko vanhemmilla yhteishuoltajuus vai toisella vanhemmalla yksinhuoltajuus. Tärkeämpää on lapsen oikeus tavata etävanhempaa. Esimerkiksi yhteishuollon kanssa on hyvinkin mahdollista, ettei etävanhempi ole lapsen elämässä kovin tiiviisti tai yksinhuoltotapauksessa etävanhempi voi tavata lastaan niin useasti, että vanhemmuuden näkökulmasta kyse voisi olla yhtä hyvin yhteishuoltajuudesta. Yhteishuollossa vanhemmat jakavat vastuita ja oikeuksia lapsen elämään kohdistuvissa päätöksissä kuten lapsen nimestä, passista, asuinpaikasta, uskontokunnasta, äidinkielestä, koulumuodosta, terveydenhuollon toimenpiteistä ja lapsen omaisuuden käytöstä. Lisäksi yhteishuollossa molemmilla vanhemmilla on oikeus saada tietoa lapsesta viranomaisilta. Yhteishuoltotapauksessa molemmilla vanhemmilla on elatusvelvollisuus, vaikka he asuisivat eri osoitteissa. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2017, viitattu 27.4.2017.)

Yksinhuoltajista puhuttaessa monet itseään yksinhuoltajiksi kutsuvat ihmiset tosiasiaassa jakavat huoltajuuden toisen vanhemman kanssa eli ovat yhteishuoltajia. Tämä ei kuitenkaan ole todellisuutta totaaliyksinhuoltajien keskuudessa, sillä toinen vanhempi ei ole lapsen elämässä lainkaan esimerkiksi kuoleman tai muun syyn takia. *Totaaliyksinhuoltajat* ovat siis vastuussa lapsen hullosta täysin yksin. (Alasalmi 2016, 68.) Yksinhuoltajuudelle on toki muitakin syitä kuin kumppanista eroaminen. Aiemmin leskeksi jääminen oli tavallisin syy yksinhuoltajuudelle, mutta yleisimmän syyn sijasta nykyään leskiperheet muodostavat kaikista yhden vanhemman perheistä vain muutaman prosentin. Hedelmöityshoitojen avulla lapsen saivat vuonna 2012 157 itsellistä naista, ja noin 40 adoptoi lapsen yksin. 4000 vanhempaa sekä odotti että kasvatti lapsen täysin yksin. Vaikka yksinhuoltajuuden syyt voivat olla moninaiset, se on vain harvalle varsinainen tavoite. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017, viitattu 28.4.2017.)

Heini Väisänen ja Juhani Salo tiivistävät Väestöliiton artikkelissa Tilastokeskuksen lukuja yksinhuoltajaperheiden määristä Suomessa. 1970-luvulta lähtien yksinhuoltajaperheiden määrä on kaksinkertaistunut, mutta 2000-luvulle tultaessa määrät ovat tasoittuneet. Vuonna

2014 noin 20,8 prosenttia oli yksinhuoltajaperheitä, joista 18 prosenttia olivat äiti-lapsiperheitä ja 2,9 prosenttia yksinhuoltajaisien perheitä. (2017, viitattu 27.4.2017)

Yksinhuoltajat kohtaavat erilaisia taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia haasteita. Taloudelliseen toimeentuloon liittyvät haasteet ovat yhden vanhemman perheissä erityisen tuntuvia ja yksinhuoltajat ovatkin korkean pienituloisuusriskin piirissä. Syitä pienituloisuuteen tällä ryhmällä ovat usein työttömyyden yleistyminen ja perhe-etuuksien leikkaukset. Tulonsiirrot osoittautuvat yhden vanhemman perheissä hyvin tärkeiksi, sillä monet yksinhuoltajaäidit ovat niistä riippuvaisia. Pienituloisuuden vaikutukset voivat olla koettu häpeän tunne, lasten eristyneisyys, koulutustason aleneminen ja terveyden heikkeneminen. Työssäkäynnin ja lastenhoidon sujuva yhteensovittaminen on koettu yksinhuoltajien keskuudessa erityisen haasteelliseksi ja hoivaköyhyys eli julkisten hoivapalveluiden vähyyys työ- ja opiskeluaikana, on yhden vanhemman perheissä arkipäivää. Vertaistuki on ollutkin yhden huoltajan perheissä suuri toive ja niille on selvästi kysyntää. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017, viitattu 28.4.2017.)

Kaikki vastoin käymiset eivät yksinhuoltajien elämässä tule perhetilanteen ja pienituloisuuden kautta, vaan yhteistä monille yksinhuoltajille on arjessa heihin kohdistuvat negatiiviset asenteet ja stereotypiat. Toimittaja Linda Lappalainen (2016, viitattu 28.4.2017) kertoo Ylen artikkelissa haastateltuaan Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:n puheenjohtajaa, Eija Tuomista, miten yksinhuoltajiin kohdistuvat asenteet ja myytit elävät vielä vahvasti. Kolme väärää käsitystä ovat yksinhuoltajien lapsettomia sinkkuja suurempi valmius aloittaa intiimisuhteita uuden kumppanin kanssa, yksinhuoltajien rahanahneus elatustukien perässä ja laiskuus osallistua työmarkkinoille.

Eivätkä ongelmaperheen leima ja negatiiviset käsitykset jää vain kansan silmiin, vaan ne seuraavat yksinhuoltajaperheitä myös viranomaispalveluiden asiakkaina. Päivi Alasalmen mukaan väheksyntä ei auta yhden vanhemman perheitä. Ratkaisevaa ei ole lapsista huolehtivien aikuisten määrä, vaan hyvä ja turvallinen vanhempi. Lapsille on tärkeää olla toiveikkaan ilmapiirin ympäröimä ja rakastettu myös yksinhuoltajien perheissä. (2016, 70.)

5 NUORTEN YSTÄVÄT RY:N VANHEMPIEN AKATEMIA

Nuorten Ystävät ry on kansalaisjärjestö, jonka toiminnan tarkoituksena on auttaa lapsia, nuoria ja aikuisia, jotka haluavat huoliinsa ja ongelmiinsa apua sosiaalialan asiantuntijoilta. Kansalaisjärjestötoiminnan lisäksi Nuorten Ystävät tarjoavat palvelua liiketoimintakonsernin turvin erilaisille kohderyhmille, jotka hyötyvät Nuorten Ystävien toimintatavoista ja -malleista. (Nuorten Ystävät ry 2017a, viitattu 12.4.2017.) Nuorten Ystävät ry:hyn kuuluu Vanhempien Akatemia, joka tukee keskustelun avulla 0-16-vuotiaiden lasten vanhempia pulmatilanteissa kasvatusalan ammattilaisten turvin (Nuorten Ystävät ry 2017b, viitattu 17.11.2017).

Vanhempien Akatemia auttaa tukea ja neuvoa kaipaavia vanhempia ja perheitä tarjoamalla erilaisia palveluita. Toiminnan ytimessä ovat tutkittuun tietoon, verkkoyhteistyöhön ja vanhempien ja perheiden osallistumiseen pohjautuva toimintamalli vanhempien hyödyksi. Toimintamalli on kolmiportainen. Ensimmäiseen tasoon kuuluu vanhemmille suunnatut tilaisuudet, kuten vuorovaikutteiset vanhempainillat ja asiantuntijaluennot sekä muut tapahtumat ja retket, jotka toteutetaan pääosin yhteistyössä päiväkotien ja koulujen kanssa. Toiseen tasoon kuuluvat ryhmä- ja kurssimuotoiset tapahtumat kuten parisuhdekurssit, perhekurssit ja eroauttaminen. Kolmannella tasolla niin vanhemmat kuin perheetkin voivat osallistua yksilölliseen ohjaukseen. (Kekkonen, M. & Hirvonen, S. 2016, 60.)

Vanhemmat voivat osallistua asiantuntijoiden järjestämiin esityksiin tai kuulemaan ja jakamaan muiden vanhempien ajatuksia aiheesta (Nuorten Ystävät ry 2017c, viitattu 21.11.2017). Parisuhdekurssit auttavat vanhempia, jotka tarvitsevat tukea kommunikaation, tunnesiteiden, luottamuksen ja muiden parisuhdetta koskevien kysymyksien kanssa. Tapaamisiin kuuluu luentoja, videoiden katsomista, harjoituksia ja kotitehtäviä. (Nuorten Ystävät ry 2017d, viitattu 21.11.2017.) Perheille suunnatuilla kursseilla keskitytään liikuntaan, teatteriin ja retkiin. Perheet voivat tutustua heitä kiinnostavaan toimintaan ja osallistua yhdessä tekemisen kautta uusiin aktiviteetteihin. (Nuorten Ystävät ry 2017e, viitattu 21.11.2017.) Vanhempien Akatemia auttaa myös niissä tilanteissa, joissa vanhemmat tarvitsevat eroneuvontaa. Asiantuntijat auttavat tapaamisoikeuteen, lapsen näkökulmaan erotilanteessa ja elatukseen liittyvissä kysymyksissä. Tilaisuuksissa asioita käsitellään myös muiden vanhempien kanssa vertaistuen kautta. (Nuorten Ystävät ry 2017f, viitattu 21.11.2017.)

6 VALIKOIMABIBLIOGRAFIAN LAATIMINEN MONIMUOTOISISTA PERHEISTÄ AIKUISTEN TIETOKIRJALLISUUDESSA

6.1 Suunnitteluvaihe

Halusin käsitellä opinnäytetyössäni monimuotoisia perheitä. Olin kiinnostunut siitä, miten monimuotoisia perheitä käsitellään lastenkirjallisuudessa ja miten monissa lastenkirjoissa ylipäänsä mainitaan muu kuin heteroseksuaalisen parisuhteen ja biologisten lasten varaan perustettu ydinperhe. Halusin kuitenkin, että bibliografiasta olisi käytännön apua jollekin siitä kiinnostuneelle taholle. Sain suosituksen opinnäytetyöni ohjaajalta ottaa yhteyttä Nuorten Ystävät ry:n Vanhempien Akatemiaan kysyäkseni, olisivatko he kiinnostuneita monimuotoisia perheitä käsittelevästä bibliografiasta. Otin siis heihin yhteyttä ja sovin tapaamisen heidän kanssaan.

Koska opinnäytetyöni tarkoitus oli alusta asti tulla käytännön avuksi ja hyödyksi, minulle oli ensisijaisen tärkeää varmistaa, että Vanhempien Akatemia sai sanottavansa sen suhteen, millaisesta näkökulmasta lähtisin tarkastelemaan aihetta. Ajattelin aluksi lastenkirjallisuutta, mutta Vanhempien Akatemian tarpeet tuntuivat kohdistuvan pikemminkin enemmän akateemiseen, aikuisille suunnattuun kirjallisuuteen. Olin aluksi halukas yhdistämään sekä lasten- ja nuortenkirjallisuuden että aikuisten kirjallisuuden osaksi bibliografiaa, mutta ymmärsin hyvin aikaisessa vaiheessa, että se tuottaisi minulle aivan liikaa työtä. Minun oli siis viisainta rajata aihetta. Koska Vanhempien Akatemian tarpeet olivat ennen kaikkea aikuisille suunnatussa tietokirjallisuudessa, rajaaminen tuntui luontevalta siihen suuntaan. Valitsin siis bibliografian aiheeksi monimuotoiset perheet aikuisten tietokirjallisuudessa.

En kuitenkaan jättänyt rajaamista siihen, vaan halusin keskittyä suomenkieliseen tietokirjallisuuteen, joka on kirjoitettu vuosina 1990–2017. Halusin syventyä mahdollisimman paljon uusimpaan tietokirjallisuuteen, mutta mikäli aiheesta olisi hankala ylipäänsä löytää mitään tai erittäin vähän kirjallisuutta, olin valmis taipumaan aina julkaisuvuoteen 1990 asti. Vanhempien Akatemialle oli tärkeää, että tietokirjallisuus on asiantuntijoiden kirjoittamaa, joten kaikenlaiset muistelmat ja kokemuseräinen kirjallisuus tulisi jättää vähemmälle. Ne eivät olleet kiellettyjä listalta, mutta tärkeämpää oli keskittyä asiantuntijoiden kirjoittamaan kirjallisuuteen.

Kysyin Vanhempien Akatemialta, halusivatko he mahdollisimman täydellisen kirjallistan vai valikoimaluettelon. He toivoivat valikoimaluetteloja annotaation kera, joten otin sen osaksi suunnitelmaa. Valitsin Vanhempien Akatemian toiveiden mukaisesti vain kirjat ja väitöskirjat sopiviksi aineistotyypeiksi.

6.2 Analyttinen vaihe ja synteettinen vaihe

Analyttiseen vaiheeseen kuuluu dokumenttien bibliografinen analysointi, bibliografisen kuvailun, tiivistelmän tai annotaation sekä indeksoinnin, luokituksen ja bibliografisen kirjauksen laatiminen (Aiheesta tarkemmin luvussa 3). Hakusanoja miettiessäni minun oli otettava huomioon, että olin valinnut käsitteleväni kuutta erilaista perhemuotoa, joiden kanssa minun tuli käyttää monia hakusanoja. Aloitin hakusanojen etsimisen Finto.fi-asiasanastosta. Käytin aluksi perushakusanoja kullekin aiheelle. Tästä esimerkkinä käytin monikulttuuristen perheiden kohdalla hakusanaa ”monikulttuurisuus” ja tarkistin Finton avulla, oliko monikulttuurisuus-sanalle synonyymejä, joita voisin käyttää myöhemmissä hauissa.

Näiden alustavien hakusanojen perusteella päätin kokeilla, millaisia hakutuloksia saisin kirjastojen yhteistietokanta Melindasta. Tein siis ensimmäiset kokeiluluontoiset haut ottaakseni selvää, kuinka relevantteja hakutulokset olisivat käsittelemälleni aiheelle. Löydettyäni sopivan hakutuloksen, tarkistin muut asiasanat, joita voisin käyttää tuleviin hakutuloksiin.

Tämän jälkeen tein varsinaiset haut käyttämällä hakurajauksia Melindan tarkennetun haun avulla. Esimerkiksi etsiessäni kirjallisuutta adoptioperheistä, kirjoitin hakukenttään hakusanaksi ”adoptio” ja rajasin kieleksi suomen kielen. Lisäksi rajasin julkaisuvuodet tarkennetun haun avulla vuodesta 1990 vuoteen 2017 ja valitsin pudotusvalikosta aineistoksi kirjat. Ensimmäinen haku tuotti todella paljon hakutuloksia, mutta syy siihen oli kaunokirjallisuuden suhteellisen suuri määrä kaikista hakutuloksista.

Päätin että olisi helpompaa rajata hakutulokset nimenomaan koskemaan tietokirjallisuutta, jos rajaisin kaunokirjallisuuden pois Melindassa käyttämällä Boolean operaattoreita kohdassa ”muokkaa haku”. Hain YKL:stä eli Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmästä (<http://ykl.kirjastot.fi/>) kaunokirjallisuudelle sopivat luokat. Aikuisten kaunokirjallisuudelle sopiva luokka oli 84.2 ja lasten

kuvakirjallisuudelle 85.2. Hakukenttään valitsin pudotusvalikosta ”luokka” ja lisäsin kenttään 84.2 ja Boolean operaattoreista NOT (NOT 84.2), jotta se rajaisi aikuisten kaunokirjallisuuden pois. Tein saman lasten kuvakirjallisuuden kanssa (NOT 85.2). Samaa metodia käytin etsiessäni hakutuloksia muidenkin perhemuotojen kohdalla.

TAULUKKO 1. Hakusanat ja hakutulosten määrät ennen varsinaista manuaalista rajausta relevanttiuden perusteella Melinda-tietokannassa.

Perheiden moninaisuus	Hakusanat	Hakutulokset
	Perhesosiologia	135
Adoptioperhe	Hakusanat	Hakutulokset
	Adoptio	280
Monikulttuurinen perhe	Hakusanat	Hakutulokset
	Monikulttuurisuus + perhe	75
	Monikulttuurisuus + lapset	277
	Kaksikielisyys + lapset	143
	Monikulttuurisuus + identiteetti + lapset	64
	Uussuomalaiset	11
	Monikulttuurinen avioliitto	44
	Transnationaalisuus + identiteetti	32
	Transnationaalisuus	78
Sateenkaariperhe	Hakusanat	Hakutulokset
	Sateenkaariperheet	36
	Homoseksuaalisuus + perhe	50
	Seksuaalivähemmistöt + perheet	20
	Sukupuolivähemmistöt	71
Sijaisperhe	Hakusanat	Hakutulokset
	Sijaisperheet	44
	Sijaiskodit	158
	Perhehoito	204
Uusperhe	Hakusanat	Hakutulokset
	Uusperheet	126
	Erolapset	60
	Yhteishuolto	13
Yksinhuoltajaperhe	Hakusanat	Hakutulokset
	Yksinhuoltajat	149
	Yksinhuoltajaperheet	43

Tähän asti kysymys oli ollut automaattisista rajauksista, joita pystyin tekemään tietokannan omien rajausmahdollisuuksien puitteissa (*Taulukko 1*). Tietokannan kautta on kuitenkin mahdotonta tehdä lopullisia päätöksiä sen suhteen, miten osuvia tulokset ovat juuri minun opinnäytetyötäni ajatellen.

Ensimmäinen ”manuaalinen” hakutulosten arviointi tapahtui aiempien automaattisesti rajattujen hakutulosten perusteella eli kävin jokaisen hakutuloksen yksitellen läpi tarkistamalla dokumentille kirjatut asiasanat ja yleisilmeen. Mikäli dokumenttien tiedot vastasivat valintakriteerejä, kopioin tiedot erilliselle Excel-asiakirjalle perusteellisempaa tarkastelua varten. Tässä vaiheessa minulle oli tärkeää karsia pois sellaiset dokumentit, jotka eivät mielestäni selvästi vastanneet Vanhempien Akatemian tarpeisiin tai jotka eivät soveltuisi ammatilliseen tiedonhakuun monimuotoisista perheistä.

Analyttisen vaiheen jälkeen siirryin *synteettiseen vaiheeseen*, johon kuuluvat dokumenttiaineiston lopullinen valinta ja karsinta sekä bibliografisten kirjausten ryhmittely (tarkemmin luvussa 3). Saatuani valmiiksi ensimmäisen ”manuaalisesti” tarkastetun listan Excel-tiedostolle, aloin käydä läpi viimeisen tarkastuskierroksen. Nyt kun kaikki kirjat oli pelkkien bibliografisten tietojen perusteella valittu ja lista pienentynyt huomattavasti, minun oli tärkeää alkaa käydä läpi kutakin kirjaa paljon syvällisemmin. Minun oli selvitettävä tarkemmin, millaisesta kirjasta oli kysymys, kuka sen oli kirjoittanut ja kuka sen oli kustantanut.

Ensin etsin tietoa dokumenttien takakansiteksteistä käyttämällä Google-hakukonetta. Sitten tarkastin, oliko kirjoittaja alan asiantuntija vai oliko kyse esimerkiksi muistelmaa kirjoittavasta henkilöstä. Jos minulla ei ollut aiempaa tietoa dokumentin julkaisijasta, tarkistin myös sen (esimerkiksi oliko kyseessä kansallinen järjestö tai korkeakoulu) ja millaisesta tekijästä on kysymys (asiantuntija vai henkilökohtaisen muistelmaan kirjoittaja). Lopuksi päätin merkitä kaikki dokumentit Excel-tiedostoon sen mukaan, miten osuvia ne olivat bibliografiaani ajatellen.

Tässä vaiheessa olin jo suurimmilta osin valinnut lopullisen kirjalistan. Jos olin merkinnyt dokumentin vain kelvolliseksi sopivuudeltaan, tein uuden haun Kansalliskirjaston tietokantaan ja päätin lopullisesti, mitkä kirjoista olivat sopivampia kuin toiset. Tämän jälkeen aloin kirjoittaa annotaatiota eli dokumenttien sisältöä koskevaa lyhyttä selostusta Kansalliskirjaston tietojen ja niiden kirjojen mukaan, jotka olivat listalla ja jotka olin aiemmin lainannut kirjastosta lähempää tarkastelua varten.

6.3 Yhteenvetovaihe

Yhteenvetovaiheeseen kuuluu bibliografian lopulliseen muotoon saattaminen (enemmän luvussa 3). Kun olin viimein päättänyt, mitkä dokumentit tulisivat lopulliseen kirjalistaan, oli aika aloittaa bibliografian ulkomuodon eli visuaalisten elementtien ja grafiikan suunnittelu. Halusin bibliografian olevan selkeä ja helppo käyttää. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että luettavuuden kannalta ulkomuodoltaan bibliografian tuli olla yksinkertainen ja selkeälinjainen. Tämän toteutin sientämällä kaiken tekstin oikealle puolelle ja pitämällä varsinaiset visuaaliset elementit eli kirjojen kannet vasemmalla puolella. Lisäsin kuville varjostuksen luomaan moniulotteisuutta ja sivuihin reunukset antamaan yksinkertaista, mutta tehokasta mielenkiintoa. Loin myös liitteeseen oman sisällysluettelon ja esipuheen. Lopuksi lisäsin sellaisille sivuille, jotka olisivat jääneet liian tyhjiksi, saman kuvan kuin kannessa luomaan visuaalista mielenkiintoa ja yhtenäistämään koko bibliografian yleisilmeen.

6.4 Bibliografian tarkastelu

Lopullinen bibliografia on laajuudeltaan neljänkymmenenkirjan mittainen. Siihen kuuluu tietokirjallisuutta yleisen tietokirjallisuuden piiristä, tutkimuskirjallisuudesta ja muistelmakirjallisuudesta (tietokirjallisuuden lajeista laajemmin luvussa 4.1). Tutkimuskirjallisuus koostuu lähes täysin joko väitöskirjallisuudesta tai suurempien organisaatioiden, kuten Väestöliiton, raporteista. Muistelmakirjallisuus käsittelee kunkin teeman mukaisesti usein ei-asiantuntijan henkilökohtaista näkökulmaa ja kokemuksia kyseiseen aiheeseen liittyen.

Bibliografia on jaettu teemoittain kunkin monimuotoisen perhemuodon mukaan ja siihen kuuluu keskimäärin seitsemän kirjaa per teema. Tavoitteeksi asetin kymmenen kirjaa jokaista perhemuotoa kohti, mutta relevantteja hakuja löytyi noin seitsemän kirjan verran kustakin aiheesta. Jokaisen perhemuodon kohdalla pyrin sisällyttämään sekä tutkimuspohjaista kirjallisuutta että muistelmakirjallisuutta. Asiantuntijoiden kirjoittama kirjallisuus esitetään kirjaluettelossa ensin ja muistelmakirjallisuus vasta sen jälkeen.

Useimmat kirjat käsittelevät monimuotoisiin perheisiin kohdistuvia haasteita ja kokemuksia ennen kaikkea lasten näkökulmasta. Vanhempien Akatemian toiveena oli keskittyä lapsiin ja siksi olen pitänyt muut näkökulmat mahdollisuuksien mukaan hiukan vähemmällä. En halunnut kuitenkaan sulkea pois muita näkökantoja kuten vanhempien ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten näkökulmia monipuolisten perheiden kanssa työskentelemisessä. Etenkin kun kirjaluettelo on ensisijaisesti suunnattu alan ammattilaisten käyttöön, kirjat jotka on kohdennettu suoraan heille, ovat luonnollisesti tärkeässä asemassa.

Bibliografia on kuitenkin kaikkien siitä kiinnostuneiden käytössä ja tavoitteenani oli tehdä siitä helposti lähestyttävä myös sellaiselle yleisölle, jolla ei ole sosiaali- ja terveysalan asiantuntemusta tai koulutusta. Esimerkiksi monimuotoisissa perheissä elävät vanhemmat tai lapset saattavat löytää siitä kiinnostavaa asiantuntijapohjaista tietoa tai vertaistukea. Tästä syystä pidin bibliografian melko yleistieteellisessä materiaalissa enkä keskittynyt hyvin spesifeihin tapaustutkimuksiin ja muihin raportteihin, joiden tuloksia voisi olla hankalampi soveltaa tai ymmärtää suuremmassa mittakaavassa.

7 POHDINTA

Tätä työtä suunnitellessani asetin itselleni tavoitteen löytää aikuisten tietokirjallisuutta monimuotoisista perheistä ja laatia niistä valikoimabibliografian. Pyrin löytämään jokaisesta työssä käsitellystä perhemuodosta ainakin kymmenen dokumenttia, jotka soveltuisivat hyvin Vanhempien Akatemian ammatilliseen tiedon tarpeeseen. Keskityin Vanhempien Akatemian toiveesta suurimmilta osin alan asiantuntijoiden kirjoittamaan kirjallisuutteen, josta olisi ensisijaisesti hyötyä sosiaali- ja terveysalan piirissä työskenteleville. Toimeksiantajan mukaan sain lisätä listaan myös jotain kirjoja, jotka olivat mielipidekirjallisuutta, joten halusin sisällyttää bibliografiaan myös tämän tyyppistä tietokirjallisuutta.

Tutkimusmenetelmä on toiminnallinen eli tavoitteena oli saada aikaan kirjalista, josta olisi käytännön hyötyä lasten ja nuorten sekä erilaisten perheiden kanssa työskenteleville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Monimuotoistuva Suomi tarkoittaa sitä, että sosiaali- ja terveysalan asiakkaina alan ammattilaiset kohtaavat yhä useammin erilaisia perheitä ja ihmisiä hyvin moninaisista taustoista. Luonnollisesti tämä lisää myös tiedon tarvetta, jotta jokaista voidaan palvella yksilöllisesti heidän taustansa ja lähtökohtansa huomioon ottaen. Juuri tähän tarpeeseen halusin vastata valikoimabibliografialla, joka keskittyy spesifisti ottamaan huomioon monimuotoiset perheet alan näkökulmasta.

Löysin kattavia perusteoksia, tutkimuskirjallisuutta ja kokemuskirjallisuutta, tosin en päässyt jokaisen perhemuodon kohdalla tavoittelemaani kymmeneen kirjaan. Bibliografia oli painottunut asiantuntijoiden laatimaan kirjallisuuteen Vanhempien Akatemian toiveiden mukaan. Asettamani kriteerit saattoivat olla liian tiukkoja, joten kirjojen lopullinen määrä jäi odotettua vähemmäksi. Halusin kuitenkin dokumenttien sisältöjen pysyvän mahdollisimman laaja-alaisina aiheeseen nähden enkä ottanut mukaan vain etäisesti relevantteja, spesifejä tapaustutkimuksia.

Valitsin nimenomaan aiheekseni monimuotoiset perheet, jotta voisin käsitellä sellaisia perheitä, joista kuulee paljon vähemmän mainittavan kuin normien mukaisen ydinperheen. En kuitenkaan pystynyt käsittelemään jokaista normista poikkeavaa perhemuotoa, kuten alun alkaen kuvittelin. Osa näistä perhemuodoista ei varsinaisesti edes kuulunut tähän nimenomaiseen listaan, sillä kyse juuri tässä työssä oli käsitellä monimuotoisia lapsiperheitä. Lapsettomien perheiden käsitteleminen ei siis olisi ollut mielekäästä tässä yhteydessä. Toisaalta taas olisin halunnut käsitellä sellaisia perheitä kuin monikkoperheet eli perheet, joissa yhden lapsen sijaan lapsia on syntynyt samalla

kerralla useampia. En käsitellyt myöskään leskiperheitä tai pitkäaikaissairaiden lasten perheitä. Pitkäaikaissairaiden lasten perheet olivat mukana suunnitelmissani, koska toimeksiantaja nimenomaan pyysi tämän perhemuodon käsittelemistä, vaikka se ei varsinaisesti kuulu yleiseen monimuotoisten perheiden listaan. Valitettavasti työni olisi paisunut aivan liian laajaksi, jos olisin alkanut käsitellä jokaista eri perhemuotoa. Etenkin pitkäaikaissairaiden lasten perheet oli itsessään jo niin laaja aihe, että siitä olisi saanut vaivatta oman opinnäytetyönsä.

Käsittelin tässä työssä kuutta eri perhemuotoa. Huomasin nopeasti, että pelkkä tiedonhaku aiheesta tiesi kuusinkertaisesti työtä, sillä minun täytyi perehtyä kuhunkin aiheeseen, arvioida lähteiden luotettavuus ja etsiä tutkimuksia ja muuta tietoa kuudesti aina uudelleen. Olisi ollut paljon helpompaa pitäytyä yhdessä perhemuodossa ja rakentaa tietoperustaa jo opitun ja käsitellyn aiheen varaan. Tällä tavalla olisin ajan mittaan voinut syventyä yhteen perhemuotoon ja aiheeseen paljon syvällisemmin ja saanut siitä paljon kattavamman käsityksen. Monimuotoisuus kuitenkin tarkoitti sitä, että tieto jäi pintapuoliseksi ja jouduin aloittamaan alusta kuusi erillistä kertaa löytääkseni uudesta aiheesta tietoa. Tämä hidasti työn tekemistä odotettua enemmän. Tein työmäärään nähden mielestäni ihan kohtuullista työtä, mutta ymmärrän nyt, miksi rajaus kaikin mahdollisin puolin opinnäytetyötä suunnitellessa ja tehdessä on erityisen tärkeää.

Olisin voinut suunnitella ajankäyttöni paljon paremmin. Etenkin aluksi hankkiessani tietoa bibliografiasta ja tietokirjallisuudesta pelkän tiedon löytyminen oli todella hankalaa, sillä missään ei tuntunut olevan sellaista tietoa, jota lähdin etsimään. Bibliografiaa olen edelleen käsitellyt lähinnä vain yhden lähteen varassa, koska en löytänyt muita teoksia, jotka olisivat kertoneet bibliografian laadinnasta tai määritelmästä. Tietokirjallisuuden määritelmän kohdalla jouduin lause kerrallaan hakemaan tietoa eri lähteistä ja rakentamaan hyvin niukasta lähdemateriaalista toimivan kokonaisuuden. Tämä hidasti työn alkamista ihan liian pitkään. Lisää hidastuksia tuli kuuden eri pienemmän aiheen käsittelemisestä yhden laajemman aiheen sijaan. Työn tekeminen venyi puolesta vuodesta vuoden mittaiseksi.

Tärkein oppimani asia kunnollisen rajauksen ja ajankäytön lisäksi on ymmärrykseni tiedonhausta ja laajemman työn tekemisestä. Liian pitkään yritin tehdä opinnäytetyöstä täydellistä. Opin ennen kaikkea, että joskus asiat täytyy jättää epätäydellisiksi, vaikka kuinka näkisi parannettavaa. Toinen asia, joka oli yhtä aikaa haastavaa ja mielenkiintoista oli yrittää arvioida toimeksiantajan näkökulmasta, oliko jokin dokumentti tarpeeksi sopiva juuri heidän organisaationsa yksilölliseen tiedontarpeeseen vai ei.

Monimuotoisuuden voi nähdä monella eri tavalla ja siihen liittyvän kirjallisuuden käsitteleminen ja esiin nostaminen on aina rikastuttavaa. Tulevaisuuden opinnäytetöitä tekevät ja monimuotoisista perheistä kiinnostuneet voisivat ottaa käsittelyyn loput niistä perhemuodoista, joita en käsitellyt tässä työssä kuten lapsettomat perheet, monikkoperheet ja leskiperheet. Monimuotoisuutta voisi käsitellä myös kaunokirjallisuuden näkökulmasta. Etenkin lastenkirjallisuuden kohdalla voisi olla tutkimisen aihetta: miten kirjallisuudessa puhutaan monimuotoisista perheistä? Miten eri perhemuotoja käsitellään lapsen kehityksen mukaisella tavalla? Tutkia voisi myös sitä, miten kirjastot vinkkaavat materiaalia ja puhuvat erilaisista taustoista tuleville lapsille perheistä. Jatkotutkimuksena voisi olla myös se, miten kirjastot järjestäessään ohjelmaa ottavat huomioon perheiden monimuotoisuuden.

LÄHTEET

Aarnio, K. 2014. Sateenkaariperheiden lasten vahvuudet ja haavoittuvuudet. Väestöliiton Väestöntutkimuksen työpaperi. Viitattu 3.4.2017, http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/1e0c1ea5db58feeae720e2eda38c2bdd/1491194667/application/pdf/3870040/Sateenkaariperheet_Ty%C3%B6paperi%206_1.pdf.

Adoptiolaki 20.1.2012/22.

Alasalmi, P. 2016. Yhden vanhemman perheet. Teoksessa Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa: 5 op – Opettajan opas sosiaali- ja terveystieteiden opintoihin. Viitattu 28.4.2017, http://www.monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf.

Castrén, A. 2009. Onko perhettä eron jälkeen?: eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.

Forsman, M. 1985. Savitaulusta tietokoneeseen: bibliografian perusteita ja teoriaa. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Heimo, E. 2015. Kaikkien perheiden Suomi-hanke: väliarviointi. Viitattu 21.3.2017, <https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2013/09/KPS-Arviointiraportti.pdf>.

Heino, T., Eronen, T., Kataja, K., Kestilä, L., Känkänen, P., Paananen, R., Pösö, T. & Raunio, A. 2013. Suojassa, syrjässä, selvinneenä – huostaan otetut ja sijoitetut lapset Suomessa. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 50–68.

Hiidenmaa, P. 2006. Miksei tietokirjallisuutta tutkita? Teoksessa Herkman, J., Hiidenmaa, P., Kivimäki, S. & Löytty, O. (toim.) Tutkimusten maailma: suomalaista kulttuuritutkimusta kartoittamassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 223–230.

Hosiaislouma, Y. 2016. Kirjallisuusoppi: aapisesta äänirunoon. Helsinki: Avain.

Huttunen, J. 2011. Sosiaalinen vanhemmuus uusperheessä. Suomen Uusperheiden Liitto ry. Viitattu 26.4.2017, <http://supli.fi/sosiaalinen-vanhemmuus-uusperheessa-2/>.

- Jussila, R. 2006. Mitä tietokirjallisuus on. Teoksessa Jussila, R. Ojanen, E. & Tuominen, T (toim.) Tieto kirjaksi. Helsinki: Kansanvalistusseura, 12–31.
- Jämsä, J. 2008. Suomalaiset sateenkaariperheet. Teoksessa Jämsä, J. (toim.) Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–47.
- Kekkonen, M. & Hirvonen, S. 2016. Perhetutkimuksen päivät 2016 – Moninaiset perheet. Abstraktikirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kerpola-Pesu, J. Moring, A. 2016. Sateenkaariperheet. Teoksessa Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa: 5 op – Opettajan opas sosiaali- ja terveystieteiden opintoihin. Monimuotoiset perheet verkosto. Viitattu 3.4.2017, http://www.monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf.
- Kerppola-Pesu, J. & Moring, A. 2017. Monimuotoiset perheet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.3.2017, <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketti/monimuotoiset-perheet>.
- Kotimaisten kielten keskus. 2017. Kielitoimiston sanakirja. Viitattu 18.3.2017, <http://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>.
- Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2016. Lastensuojelu 2015. Viitattu 5.5.2017, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4.
- Lainiala, L. & Säävälä, M. 2012. Rikkautta, rakkautta ja ristiriitoja: suomalaisten solmimat kaksikulttuuriset avioliitot: perhebarometri 2012. Helsinki: Väestöliitto. Viitattu 29.3.2017, https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/8b2d800a21238bba10d89cdf4b578e55/1490788351/application/pdf/4921214/Perhebarometri%202012_web.pdf.
- Lappalainen, E., Nikander, T. & Pietiläinen, M. 2016. Perheet: liitetaulukko 12. Uusperheet perhekoostumuksen ja lapsiluvun mukaan 31.12.2015. Suomen virallinen tilasto (SVT). Viitattu 7.4.2017, http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_tau_012_fi.html.
- Lappalainen, L. 2016. Yksinhuoltaja – merkki otsassa? Yle. Viitattu 28.4.2017, <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/15/yksinhuoltaja-merkki-otsassa>.

Laurila, A. 2016. Sijaisperhe. Teoksessa Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa: 5 op – Opettajan opas sosiaali- ja terveysalan opintoihin. Monimuotoiset perheet verkosto. Viitattu 3.4.2017, http://www.monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf.

Nuorten Ystävät ry 2017a. Toimintaperiaattemme. Viitattu 12.4.2017, https://www.nuortenystavat.fi/ny/toimintaperiaattemme_

Nuorten Ystävät ry 2017b. Vanhempien pysäkki - Henkilökohtaista ohjausta ja tukea vanhemmille (på svenska, in English, auf Deutsch). Viitattu 17.11.2017, https://www.nuortenystavat.fi/yksikot/vanhempien_akatemia/vanhempien_pysakki_-_henkilokohtaista_ohjausta_ja_tukea_vanhemmille

Nuorten Ystävät ry 2017c. Vuorovaikutteiset vanhempainillat ja asiantuntijaluennot. Viitattu 21.11.2017, https://www.nuortenystavat.fi/yksikot/vanhempien_akatemia/vuorovaikutteiset_vanhempainillat_ja_asiantuntijaluennot.

Nuorten Ystävät ry 2017d. Parisuhdekurssit. Viitattu 21.11.2017, https://www.nuortenystavat.fi/yksikot/vanhempien_akatemia/parisuhdekurssit.

Nuorten Ystävät ry 2017e. Perheille suunnattu toiminta. Viitattu 21.11.2017, https://www.nuortenystavat.fi/yksikot/vanhempien_akatemia/perheille_suunnattu_toiminta.

Nuorten Ystävät ry 2017f. Eroauttaminen. Viitattu 21.11.2017, https://www.nuortenystavat.fi/yksikot/vanhempien_akatemia/eroauttaminen.

Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.

Oksi-Walter, P., Roos, J. & Viertola-Cavallari, R. 2009. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Arkki.

Pietiläinen, M. & Nikander, T. 2016. Perheet: liitetaulukko 4. Uusperheet 1990–2015. Suomen virallinen tilasto (SVT). Viitattu 7.4.2017, http://www.stat.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tau_004_fi.html

Pohjanpää, K. 2013. Sateenkaariperheet tuovat väriä tilastoihin. Suomen virallinen tilasto (SVT). Viitattu 31.3.2017, http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_001.html.

- Pösö, T. 2003. Adoptio perhesuhteiden uudelleenjärjestelynä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 140–158.
- Riikonen, H.K. 2013. Tietokirja, tiedekirja, asiaproosa – rajankäyntiä. Teoksessa Paloposki, O. & Riikonen, H.K. (toim.) Suomennetun tietokirjallisuuden historia: 1800-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 17–25.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe?: tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitos. Viitattu 24.4.2017, https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/eb12b2a488ecb2ba387077a2e573bb4c/1493048476/application/pdf/4248575/Mik%C3%A4%20on%20lapsen%20perhe_sis%C3%A4sivut.pdf.
- Ritala-Koskinen, A. 2010. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 121–139.
- Saari, M. 2016. Adoptiot 2015. Suomen virallinen tilasto (SVT) Viitattu 23.3.2017, http://www.stat.fi/til/adopt/2015/adopt_2015_2016-06-10_fi.pdf.
- Sateenkaariperheet 2017. Viitattu 31.3.2017, <http://sateenkaariperheet.fi/index.php?item=68>.
- Saukkonen, P. 2016. Monikulttuurisuuden tilastointi kaipaa uudistamista. Tieto & trendit – Talous- ja hyvinvointikatsaus. Viitattu 27.3.2017, <http://tietotrendit.stat.fi/mag/mag/article/166/>.
- Savolainen, L. 2016. Vapaampi ilmapiiri vetää nais- ja miespareja suurempiin kaupunkeihin. Yle. Viitattu 31.3.2017, <http://yle.fi/uutiset/3-8731043>.
- Shinyella, T, Kinnunen, H. & del Angel, T. 2016. Kahden kulttuurin perheet. Teoksessa Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa: 5op – Opettajan opas sosiaali- ja terveysalan opintoihin. Viitattu 27.3.2017, http://www.monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf.
- Suomen tietokirjailijat ry. 2017. Viitattu 14.3.2017, <https://www.suomentietokirjailijat.fi/jasenyys/liittyminen/tietokirjallisuuden-lajit/>.
- Sutinen, P. 2005. Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 203. Viitattu 24.4.2017, <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19826/vanhempa.pdf?%20sequence=1>.

Suutari, P. & Adoptioperheet ry. 2016. Adoptioperheet. Teoksessa Monimuotoiset perheet nyky-yhteiskunnassa: 5 op — Opettajan opas sosiaali- ja terveysalan opintoihin. Viitattu 23.3.2017, http://www.monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2015/08/opettajan_opas_v6.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Yhden vanhemman perhe. Viitattu 28.4.2017, <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketti/monimuotoiset-perheet/yhden-vanhemman-perhe>.

Tilastokeskus 2017. Käsitteet: uusperhe. Viitattu 6.4.2017, <http://www.stat.fi/meta/kas/uusperhe.html>.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Väestöntutkimuslaitos 2017. 7. jakso: Monimuotoiset perheet. Viitattu 23.3.2017, <http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/nettikurssit/parisuhde-puheeksi-neuvolatyossa/7-jakso-monimuotoiset-perheet/>

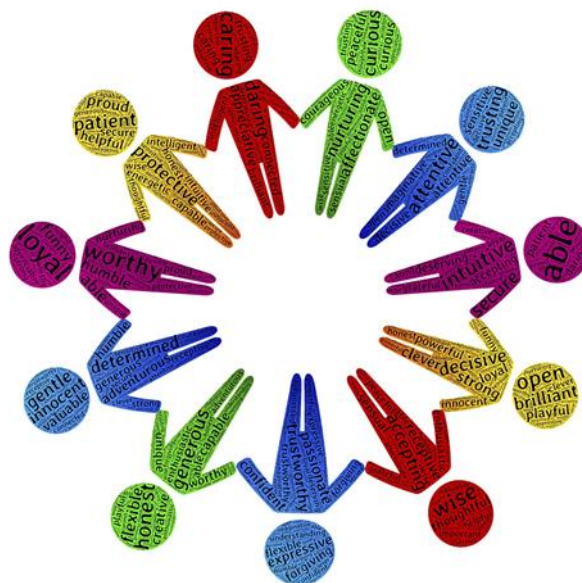
Väisänen, H. & Salo, J. 2017. Yksinhuoltajaperheet Suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Viitattu 27.4.2017, http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/yksinhuoltajaperheet-suomessa/.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto 2017. Mikä ihmeen yhteishuolto? Viitattu 26.4.2017, <http://www.yvpl.fi/tukitoiminta/usein-kysytyt-kysymykset/yhteishuolto-yksinhuolto-mitae-netarchoittavat/>.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry 2015. Vanhempien eron ABC. Esite. Viitattu 26.4.2017, <http://www.yvpl.fi/fileadmin/tiedostot/kuvat/vanhempieneronabc2015.v1.pdf>.

PERHEITÄ ON MONEKSI

VALIKOIMABIBLIOGRAFIA
MONIMUOTOISISTA
PERHEISTÄ AIKUISTEN
TIETOKIRJALLISUUDESSA

SISÄLLYSLUETTELO

1	LUKIJALLE	43
2	MONIMUOTOISET PERHEET	44
3	ADOPTIOPERHEET	45
4	MONIKULTTUURISET PERHEET	49
5	SATEENKAARIPERHEET	53
6	SIJAISPERHEET	55
7	UUSPERHEET JA YHDEN VANHEMMAN PERHEET	59

LUKIJALLE

Tämä bibliografia eli kirjaluetelo sai alkunsa kiinnostuksestani normeista poikkeaviin perhemuotoihin. Suomi on kansainvälistyvä ja muulla tavoin monipuolistuva maa, jossa erilaisuutta nähdään ja koetaan yhä enenevässä määrin. Perhemuotojen moninaisuus on yksi erilaisuuden monista ilmenemismuodoista. Halusin siis käsitellä niitä perheitä, jotka eivät julkisesti ole kovin paljon esillä.

Halusin tämän bibliografian olevan tehty nimenomaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tiedontarvetta tai ammatillista kiinnostusta ajatellen. Olen suodattanut kirjalueteloon sisältyvät kirjat koskemaan moninaisia lapsiperheitä ja jos mahdollista, lapsen tai nuoren näkökulma ensisijaisesti painotettuna. Luettelossa koostuu suurimmilta osin kattavista kutakin aihetta koskevista perusteoksista, mutta mukana on myös tutkimuskirjallisuutta kuten väitöskirjoja. Olen sisällyttänyt myös kokemuskirjallisuutta, kuten muistelmia, mutta olen pyrkinyt pitämään niiden määrän vähäisempänä kuin muiden valitsemieni kirjojen. Pääpaino on siis akateemisessa, alan asiantuntijoiden laatimassa kirjallisuudessa, mutta muistelmat ovat mukana tuomassa vaihtelua.

Tämä bibliografia on osa laajempaa opinnäytetyötä, jossa käyn aihetta koskevat keskeiset määritelmät, tähän työhön liittyvän prosessin ja analyysin tarkemmin läpi. Lähtökohtana oli kuitenkin luoda bibliografia nimenomaan Nuorten Ystävien Vanhempien Akatemian henkilökunnan ammatilliseen tiedontarpeeseen. Tätä bibliografiaa voi tuki käyttää kuka tahansa, joka on kiinnostunut monimuotoisista perheistä.

Kiitän lämpimästi Vanhempien Akatemiaa yhteistyöstä ja kiinnostuksesta tätä työtä kohtaan.

Alexandra Huovinen

Marraskuu 2017

1. MONIMUOTOISET PERHEET

Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä

/ toimittaneet Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva

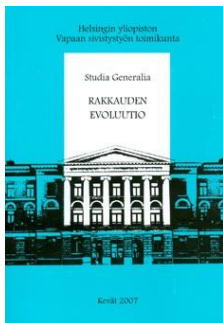
Helsinki: Gaudeamus, 2003. – 2. painos. ISBN: 951-662-867-2

Perhe murroksessa koostuu kymmenen eri Tampereen yliopiston sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan professorin, tutkijan, lehtorin ja muiden asiantuntijoiden kirjoittamista artikkeleista. Kirjassa tarkastellaan kriittisen perhetutkimuksen avulla tyypillistä perheajattelua ja kyseenalaistetaan vallitsevat stereotyyppit ja yksioikoiset perhekäsitykset.

Rakkauden evoluutio / toimittaneet Hatara, Viia & Westermarck, Harri

Helsinki: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta, 2007. ISBN: 978-952-10-4023-8

Rakkauden evoluutio on Helsingin yliopiston Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisu, johon sisältyy useita perheiden moninaisuutta käsitteleviä artikkeleita. Julkaisussa käsitellään parisuhdetta, sukupuolta, sateenkaariperheitä, suurperheitä, globaalia vanhemmuutta ja muita traditionaalista tai yksiselitteisestä perhemuodosta tai perheajattelusta poikkeavia ilmiöitä tai perheeseen liittyviä kysymyksiä.

2.ADOPTIOPERHEET

Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970-2000 / Parviainen, Heikki

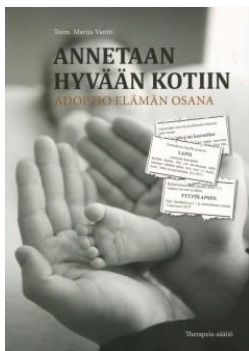
Helsinki: Väestötutkimuslaitos: Väestöliitto, 2003. ISBN: 952-9605-90-0

Tämä ensimmäinen suomalaista adoptiotoimintaa koskeva yleiskatsaus tarkastelee kotimaisten adoptioiden vähenemistä, lapsettomuutta, adoptiolapsia välittävien järjestöjen toimintaa, ulkomaalaisasenteita kansainvälisen adoptiotoiminnan alkamisen ja kasvun taustatekijöinä ja muita Suomen kansainväliseen adoptiotoimintaan liittyviä teemoja.

Annetaan hyvään kotiin: adoptio elämän osana

/ toimittaneet Vanthi, Marija; Leppäniemi, Leena; Siltala, Pirkko; Tiainen, Anna-Maija

Helsinki: Therapie-säätiö, 2015. 978-952-5519-32-7

Annetaan hyvään kotiin –kirja on sekoitus sekä suomalaisten adoptoitujen kokemuksia, että asiantuntijoiden syventäviä selityksiä kerrotuille kokemuksille. Kirjassa käsitellään hylätyksi tulemisen ja rakkaudetta jäämisen kokemuksia, jotka koskevat sekä adoptoituja että sijoitusperheissä kasvaneita. Heidän lisäksi kirja sopii syntymävanhemmille, adoptiovanhemmille, sijaisperheille ja heidän lähimmäisilleen.

Suomalaiset kansainvälisesti adoptoidut: perheeseen ja kansaan kuuluminen **/ Ruohio, Heidi**

Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 2016. ISBN: 978-952-7175-11-8

Teos on Nuorisotutkimusverkoston tutkimusjulkaisu, jossa käsitellään kansainvälisesti adoptoitujen kokemuksia adoptiosta. Kirjan tutkimus on merkittävä siksi, että julkisessa keskustelussa harvoin huomioidaan adoptoitujen itsensä näkökulmia ja mielipiteitä adoptioista, vaikka heillä itsellään on asiasta kaikkein läheisin kokemus. Tutkimus keskittyy siihen, miten suomalaisten kansainvälisesti adoptoitujen syntyperä ja muusta väestöstä poikkeava ulkonäkö saa erilaisia merkityksiä eri ympäristöissä. Teoksesta on hyötyä adoptoiduille itselleen vertaistueksi, adoptioperheille, adoptiotyöhön ja sosiaalialalle laajemmin.

Lapsi uusissa oloissa: tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta

/ toimittaneet Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa

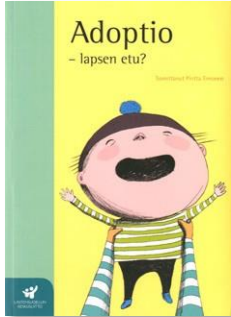
Helsinki: Duodecim, 2015. ISBN: 978-951-656-499-2

Lapsi uusissa oloissa -kirjassa keskitytään niihin lapsiin ja nuoriin, jotka kasvavat joko adoption tai sijaishuollon piirissä eivätkä siis biologisten vanhempien hoidossa. Asiantuntijat selvittävät adoptioprosessia ja sijoituksiin liittyviä kysymyksiä. Kansainvälisesti adoptoitujen lasten somaattista ja psyykkistä hyvinvointia tarkastellaan uuden FinAdo-tutkimustulosten valossa. Huomiota teoksessa saa myös kansainvälisten asiantuntijoiden kehittämät menetelmät, joiden tarkoituksena on edistää sijoitettujen lasten psyykkistä hyvinvointia. Kirja tarjoaa näkemyksiä sosiaali- tai ja terveyshuollon ammattilaisille aiheista, joita on tärkeää pohtia.

Adoptio – lapsen etu? / Timonen, Piritta

Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 2013. ISBN: 978-951-9424-95-8

Adoptio – lapsen etu? -kirjassa pohditaan, onko adoptio aina lastensuojelua, mitä avoin adoptio on, toteutuvatko lapsen oikeudet adoptiossa, millainen on hyvä adoptio ja muita aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Keskeinen näkökulma näihin kysymyksiin on lasten oikeuksien ja etiikan näkökulmista. Kirjassa pohditaan sitä, miten voidaan varmistaa, että adoptio on viime kädessä juuri lapsen parhaaksi. Teos on Lastensuojelun Keskusliiton julkaisu.

Kansainvälisesti adoptoituna Suomessa: ulkomailta adoptoitujen nuorten kokemuksia suomalaisuudesta ja erilaisuudesta / Ruohio, Heidi

Helsinki: Väestöliitto, 2009. ISBN: 978-952-226-032-1

Tämä Väestöliiton julkaisu pureutuu nuorten ulkomailta adoptoitujen kokemuksiin suomalaisuudesta ja näkökulmiin synnyinmaasta. Haastateltujen kokemukset kertovat, voiko valtavaestöstä poikkeavan näköiset henkilöt säästyä rasismilta ja miten muu kansa hyväksyy heidän suomalaisuutensa. Kirja on hyödyllinen sekä kansainvälisesti adoptoiduille itselleen, että adoptiohakijoille että niille ammattilaisille, jotka työskentelevät adoptoitujen kanssa tai joiden työ koskettaa adoptioon liittyviä kysymyksiä.

Minä, adoptoitu: kertomus äitiydestä, äidittömyydestä, lapsista ja lapsettomuudesta

/ Kurjonen, Reetta

Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 2008. ISBN: 978-952-492-126-8

Kirja on muistelmaluontoinen teos, jossa kansainvälisesti adoptoitu kirjoittaja kertoo rehellisen elämäntarinan siitä, millaista oli kasvaa ennakkoluuloisessa Suomessa. Kirja käsittelee kirjoittajan kokemuksia koulukiusaamisesta, erilaisuudesta, omien juurien etsinnästä, lapsettomuudesta ja äidiksi kasvamisesta. Oman turhautumisen muodostavat lapsettomuus ja adoptioprosessiin liittyvä stressi. Lopulta yllättävä omien biologisten lasten saaminen haastaa kohtaamaan erilaisuuden.

Kenen lapsi? / toimittanut Kasanen, Tuula

Helsinki: Otava, 2006. ISBN: 951-1-20743-1

Teos on entisen Anna-lehden toimittajan kirjoittama kokoelma suomalaisten adoptoitujen kertomuksia. Teoksen keskeiset kysymykset ovat: tulisiko lapsella olla oikeus tietää molemmat vanhempansa ja miten alkuperän salaaminen vaikuttaa lapsen kehittyvään identiteettiin biologisia vanhempia tuntematta? Vastaukset tulevat haastattelumuodossa niiltä suomalaisilta, jotka ovat kasvaneet tietämättä joko molemmista tai jommastakummasta biologisesta vanhemmastaan.

Adoptoitu / Mylläri, Anu Rohima

Helsinki: Otava, 2006. ISBN: 978-951-1-20656-9

Anu Rohima Mylläriin koskettava kasvu- ja selviytymistarina Bangladeshista kaksivuotiaana adoptoituna kertoo, millaista on elää Suomessa valtaväestöstä poikkeavan taustan ja ulkonäön kanssa. Kirja on ajatuksia herättävä kannanotto ajankohtaiseen adoptiokeskusteluun.

3. MONIKULTTUURISET PERHEET

Olemme muuttaneet ja – ja kotoudumme: maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä / Alitolppa-Niitama, Anne; Fågel, Stina; Säävälä, Minna

Helsinki: Väestöliitto, 2013. ISBN: 978-952-226-125-0

Olemme muuttaneet – ja kotoudumme -kirja käsittelee maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien kotoutumista viimeaikaisten tutkimusten kautta. Teos antaa käytännön tukea maahanmuuttajien kanssa työskentelyyn kuvaamalla hoitotyön kulttuurisia ulottuvuuksia ja monikulttuurisen sosiaalityön hyviä periaatteita. Tämä julkaisu ei pyri sisällyttämään reseptejä erilaisten kulttuurien ymmärtämiseen, vaan pikemminkin olla avuksi kehittämään ammatillaisen vuorovaikutustaitoja ja ymmärrystä kotoutusprosessista. Kirja käsittelee myös sekä maahanmuuton historiaa ja nykytilaa, että nuoruutta ja kodin ja koulun yhteistyötä. Tämä kirja on suunnattu ennen kaikkea niille varhaiskasvatus-, opetus-, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille, jotka työssään kohtaavat maahanmuuttotilaisia lapsia, nuoria ja perheitä.

Monikulttuurinen perhe / Oksi-Walter, Päivi; Roos, Jonna; Viertola-Cavallari, Ritva

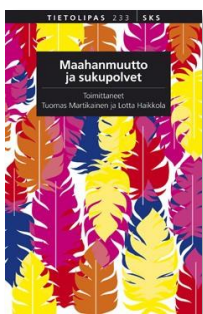
Helsinki: Arkki, 2009. ISBN: 978-951-618-805-1

Monikulttuurinen perhe-kirja käsittelee sitä, kun parisuhteen muodostavat kahdesta eri kulttuuritaustasta lähtöisin olevat yksilöt ja muodostavat perheen. Sekä aviopuolisot että muut perheenjäsenet ovat yhdessä muodostamassa kolmatta kulttuuria. Kirjassa pureudutaan monikulttuurisen perheen iloihin ja haasteisiin ja siihen, minkälaista lapsen on kasvaa perheessä, joka poikkeaa maan valtaväestöstä. Kirjan ovat kirjoittaneet psykologi, toimittaja ja tutkija-kouluttaja, joilla asiantuntijuuden lisäksi on omakohtausta kokemusta monikulttuurisessa perheessä elämisestä.

Maahanmuutto ja sukupolvet / toimittaneet Haikkola, Lotta & Martikainen, Tuomas

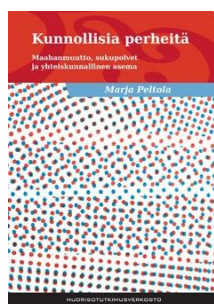
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2010. ISBN: 978-952-222-212-1

Maahanmuutto ja sukupolvet on kolmentoista asiantuntijan artikkeleista koostuva laajempi katsaus maahanmuuttajien sukupolvistumiseen Suomessa. Sekä maahanmuuttajien ulkomailla että Suomessa syntyneet lapset on merkittävä väestöryhmä Suomessa ja tämä teos on ensimmäinen maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän perheidensä sukupolven erilaistumista käsittelevä kirja. Julkaisun kohderyhmät ovat maahanmuuton ja etnisyyden tutkijat, opiskelijat ja käytännön toimijat.

Kunnollisia perheitä: maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema / Peltola, Marja

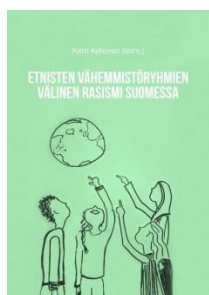
Helsinki : Gaudeamus, 2014. ISBN: 978-952-5994-53-7

Väitöskirjassaan Marja Peltola haastatteli maahanmuuttajataustaisia perheitä saadakseen selville, miten sosiaaliset erot, kuten yhteiskuntaluokka, etnisyys, sukupolvi ja sukupuoli vaikuttavat niihin merkityksiin, joita perheelle annetaan ja millaisia puhetapoja perheestä haastatelluilla henkilöillä on. Tutkimus tuo esille sukupolvien erot katkoksien ja jatkuvuuksien neuvottelusta sekä perheen sisällä, että suhteessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Teos on Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisu.

Etnisten vähemmistöryhmien välinen rasismi Suomessa / toimittanut Kyllönen, Katri

Helsinki: BoD — Books on Demand, 2016. ISBN: 978-952-330-394-2

Non Fighting Generation ry (NFG) on yleishyödyllinen yhdistys, jonka tavoitteena on vähentää nuorten välistä väkivaltaista käyttäytymistä Suomessa elämäntaidollisen nuorisokasvatustyön avulla. NFG käynnisti hankkeen vuosina 2012-2016, jonka tavoitteena oli etnisten vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten välisten väkivaltaisten rasististen konfliktien vähentäminen. Kyseessä on ehkäisy-, tutkimus- ja kehittämishankkeesta, joka on suunnattu 11-25-vuotiaille eri etnisten vähemmistöryhmiin kuulu

ville nuorille. Tämä teos ei ole ainoastaan seitsemään pro gradu - tutkimukseen perustuva laajempi katsaus etnisten vähemmistöryhmien väliseen rasismiin, vaan myös moninainen kuvaus eri etnisten vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten kokemuksista elämästä Suomessa. Kirja nostaa esille näiden nuorten äänen ja kokemuksen syrjäytymisestä ja pärjäämisen edellytyksistä.

Rasismi lasten ja nuorten arjessa: transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi

/ Rastas, Anna

Tampere: Tampere University Press, 2007. ISBN: 978-951-44-6946-6

Tämä väitöskirja on syntynyt usean vuoden etnografisen tutkimuksen tuloksena yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Tutkimuksen keskipisteessä ovat sekä maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret että suomalaisiksi kasvaneet henkilöt, kuten henkilöt joiden toinen vanhempi ei ole taustoiltaan suomalainen ja ulkomailta adoptoidut, jotka ovat kohdanneet rasismia valtaväestöstä poikkeavan syntyperän takia. Teoksessa analysoidaan arkisia kohtaamisia ja yksilöiden kokemuksia. Rasismi ei ole vain avointa rasismia kuten kiusaamista, syrjintää ja jopa väkivaltaa, vaan rasismilla on monia ilmenemismuotoja. Teoksen antaa välineitä vanhemmille ja kasvatustyön ammattilaisille rasismin tunnistamisen ja rasismia kohdanneiden lasten ja nuorten tukemiseen.

Monipaikkainen nuoruus: toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetti

/ Haikkola, Lotta

Helsinki: Helsingin yliopisto, 2012. ISBN: 978-952-10-7657-2

Teos on väitöskirja, jonka kohderyhmänä ovat Helsingin maahanmuuttajavaltaisilla asuinalueilla asuvat toiseen sukupolveen kuuluvat eritaustaiset nuoret. Tutkimus tarkastelee näiden nuorten kokemuksia transnationaalisuudesta ja transnationaalisesta perheverkosta. Työ osoittaa, että nuoret eivät suoraan peri vanhempiansa transnationaalisia sidoksia, vaan siteet on luotava uudelleen nojaten nuorten omiin kokemuksiin ja elämäntilanteisiin.

Uusia suomalaisia / Valtonen, Anni (kirjoittaja); Alanen, Mika (valokuvaaja)

Helsinki: Like, 2014. ISBN: 978-952-01-1084-0

Kun Helsingissä joka neljäs avioliitto solmitaan suomalaisen ja muunmaalaisen välillä ja muualla maassa joka seitsemäs, Suomesta on tulossa yhä monikulttuurisempi maa. Tämä valokuvateos käsittelee kahtatoista pariskuntaa, jotka jakavat tarinansa ja kokemuksensa monikulttuurisena perheenä. Miten heistä tuli he? Miten eri maassa kasvaneet ihmiset oppivat elämään yhdessä? Millaista tulevaisuutta he odottavat lapsilleen? Teoksessa pohditaan myös sitä, miksi kahden kulttuurin liitot päätyvät ajoittain eroon.

Minun kolmikieliset kaksoseni / Eilenberger, Wolfram; Mäkelä, Anne

Helsinki: Siltala, 2013. ISBN: 978-952-234-175-4

Eilenberger on saksalainen filosofi, joka avioitui suomalaisen kanssa. Häneltä on ilmestynyt aiempi teos, jossa hän tarkastelee Suomea ja suomalaisuutta, mutta nyt perhe on muuttanut Kanadaan, jossa vaimo ”tekee uraa”. Samaan aikaan Eilenberger koettaa selviytyä koti-isänä. Arki ei kuitenkaan suju ilman moninaisia kulttuurierojen tuomia ihmetyksiä ja haasteita. Kirjassa kolmikielisen perheen elämää tarkastellaan lämpimän, maanläheisen huumorin avulla.

4. SATEENKAARIPERHEET

Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville

/ toimittanut Jämsä, Juha

Jyväskylä: PS-kustannus, 2008. ISBN: 978-952-451-387-6

Sateenkaariperheet ja hyvinvointi -kirja tarkastelee sekä sateenkaariperheiden että alojen ammattilaisten tarinoita kohtaamisista. Miten sateenkaariperheiden parissa työskentelevät ammattilaiset varmistavat, että heidän oma käytös on varmasti lapsen edun mukaista? Tämä kirja sisältää erilaisia käytännön työkaluja ja ideoita moninaisten perheiden kohtaamiseen ammatillisessa työssä. Kirja auttaa ammattilaisia katsomaan kriittisellä silmällä omaa työskentelyä ja hälventämään ennakkoluuloja erisuutta kohtaan.

Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulussa

/ toimittaneet Kuosmanen, Paula; Jämsä, Juha

Helsinki: Työministeriö, 2007. ISBN: 978-952-490-157-4

Tämä kirja on Työministeriön julkaisu osana SEIS – Suomi ilman syrjintää -kampanjaa, jonka tarkoituksena on antaa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille tietoa sateenkaariperheiden kokemasta syrjinnästä ja auttaa tunnistamaan sopimatonta käytöstä sateenkaariperheitä kohtaan sekä omassa työssään että muissa ammattiin liittyvässä kohtaamisissa moninaisten perheiden kanssa.

Oudot perheet: norveja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa / Moring, Anna

Helsinki: Helsingin yliopisto, 2013. ISBN: 978-952-10-8851-3

Oudot perheet on ensimmäinen Suomessa julkaistu sateenkaariperheitä käsittelevä väitöskirja. Sen ytimessä on katsaus sateenkaariperheiden tilanteeseen sellaisena kuin se näyttäytyy suomalaisessa lainsäädännössä, mediakeskusteluissa ja sateenkaariperheille suunnatuissa opaskirjoissa. Väitöskirja tarkastelee yhteiskunnallisessa keskustelussa rakentuvia normeja ja ihanteita ja sen, miten sateenkaariperheistä keskustellaan tämän päivän Suomessa.

Sateenkaariperheen ABC-kirja / Aarnipuu, Tiia

Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus – SETA, 2000. ISBN: 952-9862-12-1

Sateenkaariperheen ABC-kirja on tarkoitettu oppaaksi ja iloksi sateenkaariperheille. Se sisältää käytännön ohjeita, kokemuksia ja vinkkejä, joita on tähän asti ollut hankala löytää muualta. Kirja soveltuu hyvin myös tiedonlähteeksi ammattilaisille, jotka työssään kohtaavat sateenkaariperheitä.

Sateenkaaren alla: kertomuksia perheistä

/ toimittaneet Rintamäki, Maria; Autio, Hanna-Leena; Riihiluoma, Karoliina ja Suvanne, Liisa

Jyväskylä: Atena, 2015. ISBN: 978-952-300-163-3

Suomessa on heteroparin muodostaman perheen lisäksi muitakin perhemuotoja, jotka kuitenkin jäävät arjessa paljon vähemmälle huomiolle. Sateenkaaren alla -kirjassa perheistään kertovat naisparit, miesparit, apilaperheet, transvanhemmat, yksinhuoltajahomot ja -lesbot, tukiperheet, sukusolujen luovuttajat ja etävanhemmat. Aiheina osansa saavat myös hedelmöityshoitokuvaukset, kertomukset lapsettomuudesta ja Suomen kohentuva lainsäädäntö.

5. SIJAISPERHEET

Perheen suojassa: miten onnistua sijaisperheenä? / Joensuu, Antti & Sutinen, Jussi

Helsinki: BoD — Books on Demand, 2016. ISBN: 978-952-286-500-7

Psykoterapeutit Antti Joensuu ja Jussi Sutinen ovat kirjoittaneet sekä ammatillisen osaamisen että omien kokemusten tukiperheenä ja sijaisvanhempana olemisesta pohjalta tämä teoksen, jossa he tarkastelevat sijaisperheen kipukohtia ja sijoituksen kriittisiä vaiheita useasta eri näkökulmasta. Vastauksen saavat muun muassa kysymykset siitä, miksi jotkut sijoitetut lapset saattavat vaikuttaa epäkiitollisilta tai miksi aggressiivisuus sijoitetuilla lapsilla saattaa lisääntyä tietyissä kehitysvaiheissa. Kirja soveltuu oppaaksi sijaisperheenä toimiville, sitä harkitseville ja sijaisperheiden kanssa työskenteleville.

Sijaisvanhemmat / Valkonen, Leena

Jyväskylä: Perhehoitoliitto, 2014. ISBN: 978-951-98132-7-1

Sijaisvanhemmat on tutkimus sijaisvanhemmista ja sijaisvanhemmuudesta. Tutkimusta varten on haastateltu 58 sijaisvanhempaa, joiden perusteella tutkimus rakentuu kuva Annetun, Ajatusten ja Arjen kolminaisuudesta. Tämä kolmen A:n leikkauspiste tuo mukanaan huolenpidon moraalien, teot ja tunteet, jotka yhdessä eri tavoin ja eri järjestyksessä rakentavat monenlaista sijaisvanhemmuutta.

Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen

/ Hämäläinen, Kati

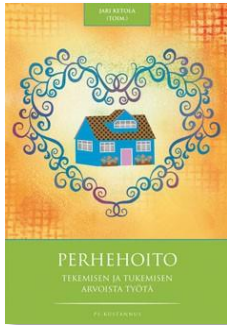
Helsinki : Väestöliitto, 2012. ISBN: 978-952-226-115-1

Tätä väitöskirjaa varten haastateltiin kahtakymmentä sijoitettua 8-12-vuotiasta lasta. Tarkoituksena oli saada selville sijoitettujen lasten perhesuhteilleen antamia merkityksiä. Tutkimus osoitti, että vaikka sijoitetut lapset usein tuntevat olonsa turvallisemmaksi sijoitetussa perheessä, he tunsivat olonsa myös vieraaksi tai ulkopuoliseksi sijaisperheessä. Lapset katsoivat olevan helpompaa sopeutua sijaissukulaiskotiin kuin täysin vieraaseen sijoitusperheeseen. He korostivat kaipuuta biologiseen perheeseen, mutta toisaalta heidän pitäisi sopeutua uuteen ympäristöön ja perheeseen mahdollisesti täysi-ikäisyyteen saakka. Tämä Väestöliiton julkaisu tutkimus antaa äänen lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille, jotka elävät sijaisperheessä ja tarjoaa uuden näkökulman lastensuojelussa työskenteleville, sosiaaliajaa opiskeleville ja muille aiheesta kiinnostuneille.

Perhehoito: tekemisen ja tukemisen arvoista työtä / Ketola, Jari

Jyväskylä: PS-kustannus, 2008. ISBN: 978-952-451-206-0

Perhehoito-kirja koostuu kahdesta teoksesta, jotka on tehty yhteistyössä Perhehoitoliiton kanssa: *Sijoita perheeseen: perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona* ja *Menetyksistä mahdollisuuksiin: perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi*. Sijoita perheeseen -kirja kertoo, mitä perhehoito on ja miksi se on hyvä hoitomuoto sekä inhimillisestä että taloudellisesta näkökulmasta. Menetyksistä mahdollisuuksiin -kirja puolestaan auttaa ymmärtämään sijoitettujen lasten ja nuorten menetyksiä ja antaa toimintamalleja kiintymyssuhteiden luomiseen ja lasten kanssa työskentelyyn. Kirjassa tarkastellaan myös, mitä tukea sijaisperhe tarvitsee, miksi jotkin sijoitukset katkeavat ja mitkä asiat turvaavat lasten ja nuorten itsenäistymistä. Kattava perhehoito-kirja on suunnattu niin perhehoitajuutta harkitseville kuin sosiaalityön ammattilaisille ja kaikille päättäjille.

Huostaanotto: lastensuojelun vaativin tehtävä

/ toimittaneet Enroos, Rosi; Heino, Tarja & Pösö, Tarja

Tampere: Vastapaino, 2016. ISBN: 978-951-768-566-5

”Huostaanotto” on ensimmäinen Suomessa ilmestynyt tutkimusperustainen laaja-alainen teos tästä eettisesti haastavasta aiheesta. Kirjassa käsitellään lastensuojelun koko prosessia: avohuollon työskentelyä, kiireellistä sijoitusta ja juridisen hallinnon kysymyksiä. Lisäksi siinä tarkastellaan sitä, mitä huostaanotto merkitsee lapselle ja hänen huoltajilleen. Teos on kiihkoton perusteos, jonka kirjoittajat ovat yhteiskuntatieteiden ja hallintotieteiden tutkijoilta, jotka ovat jo pitkään toimineet lastensuojelun kentällä. Teos soveltuu lastensuojelun ammattilaisille ja oppikirjaksi ammattikorkeakouluihin ja yliopistoille.

Lainaksi annettu lapsi: sijaiskoti – kokemuksia ja ajatuksia / Laurila, Anja

Helsinki: Kirjapaja, 1993. ISBN: 951-625-201-X

Tässä teoksessa vanhemmuutta valaistaan lastensuojelun, kehityspsykologian ja perheen tehtävien näkökulmasta. Kirjoittaja Anja Laurila on psykologi, joka on kasvattanut kolme sijoitettua ja yhden oman lapsen. Kirja on tietopaketti niin sijaisvanhemmiksi aikoville kuin sosiaalityöntekijöille.

Kohdakkain: sijaisvanhempien tunteja ja tarinoita / Kaskela, Marja

Helsinki: Pesäpuu, 2009. ISBN: 978-952-99315-9-0

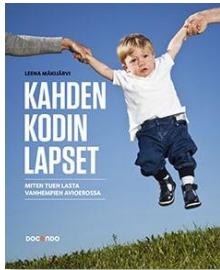
Lastensuojelujärjestö Pesäpuu ry:n julkaisu Kohdakkain koostuu sijaisvanhempien tunnoista ja kokemuksista. Keiden kaikkien kanssa sijaisvanhemmuudessa pitää olla kohdakkain – lapsen, muiden aikuisten vai itsensä kanssa? Tämä kirja on moninaisten ajatusten maailma.

6. UUSPERHEET JA YHDEN VANHEMMAN PERHEET

Kahden kodin lapset: miten tuen lasta vanhempien avioerossa / Mäkijärvi, Leena

Jyväskylä: Docendo, 2014. ISBN: 978-952-291-084-4

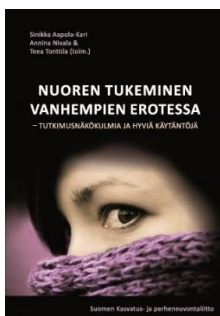

Kasvatustieteen maisteri Leena Mäkijärvi on kirjoittanut yli 20 vuotta jatkuneen eroperheiden lasten ja nuorten auttamistyön myötä tämän teoksen, jossa kehoitetaan lapsen tukemiseen ennen ja jälkeen avioeron. Mäkijärvi kirjoittaa, miten jokainen lapsi kokee vanhempien eron yksilöllisesti. Aikuisen tuki ja vastuu ovat tässä elämäntilanteessa erityisen tärkeitä, jotta lapsi selviäisi erosta mahdollisimman hyvin. Yksin lasta ei saa jättää. Kirja on tarkoitettu vanhemmille, isovanhemmille, perheiden ystäville ja lähisukulaisille, sosiaalialan ammattilaisille, asianajajille ja kaikille niille ammattilaisille, jotka joutuvat työssään ottamaan osaa lasten ja nuorten elämän vaikeimman asian ratkaisemiseen.

Nuoren tukeminen vanhempien erotessa: tutkimusnäkökulmia ja hyviä käytäntöjä

/ toimittaneet Aapola-Kari, Sinikka; Nivala, Annina; Tonttila, Teea

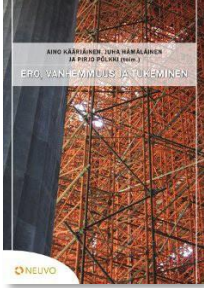
Helsinki: Suomen kasvatustieteiden ja perheneuvontaliitto, 2012. 978-952-67221-6-0

Kirja koostuu artikkelikokoelmista, jossa käsitellään vanhempien eron kokeneiden nuorten tukemista useista näkökulmista. Teos sisältää tutkimuksia niin nuorten asemasta vanhempien erotilanteessa ja eroperheiden palvelujärjestelmästä kuin eroperheiden ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten kuvauksia erilaisista hyvistä käytännöistä. Kirja on Kasvatustieteiden ja perheneuvonta ry:n julkaisu, joka sopii niin vanhemmille kuin perhetyötä tekeville ja lasten nuorten kanssa työskenteleville.

Ero, vanhemmuus ja tukeminen / Kääriäinen, Aino; Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.)

Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 2009. ISBN: 978-951-9424-66-8

Kirjassa käsitellään suomalaisten parisuhteisen päättymiseen, vanhemmuuteen ja erosta johtuvan tuen puutteeseen erilaisten tutkimusten valossa. Teoksen artikkelit sisältävät yllättäviäkin näkökulmia ja löytöjä, jotka syventävät ymmärrystä tästä aiheesta.

Isän ja äidin välissä: lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa / Karttunen, Risto

Tampere: Tampere University Press, 2010. ISBN: 978-951-44-8200-7

Kuullaanko lasten mielipiteitä huoltajuuskiistoissa? Risto Karttusen väitöskirjassa käytetään lähdeaineistona oikeudelle laadittuja lausuntoja ja kertomuksia sekä tutkijapsykologin muistiinpanoja kuulemistilanteissa. Tutkimus keskittyi siihen, miten mahdolliset lasten lojaalisuusristiriidat kuulemisissa näkyivät, oliko lapsilla edes mahdollista aidosti esittää toiveitaan ja niitä tekijöitä, jotka joko estivät tai auttoivat lapsen mahdollisuutta tulla kuulluksi. Tutkimuksen motiivi oli ammatillisten käytäntöjen kehittäminen.

Lasten kokemuksia vuoroasumisesta / Linnavuori, Hannariikka

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2007. ISBN: 978-951-39-2933-6

Tässä väitöstutkimuksessa Hannariikka Linnavuori tarkastelee haastattelujen avulla, miten 8-18-vuotiaat lapset kokivat vuoroasumisen. Lapset olivat vanhempien eron jälkeen asuneet puoliksi molempien vanhempien luona keskimäärin neljän vuoden ajan. Haastattelujen lisäksi lapset piirsivät kuvan perheestään. Tutkimus halusi selvittää lasten näkökulmaa tästä kiistellystä ja vähän tutkitusta aiheesta.

Onko perhettä eron jälkeen?: eroperhe, etäperhe, uusperhe / Castrén, Anna-Maija

Helsinki Gaudeamus, 2009. ISBN: 978-952-495-105-0

Onko perhettä eron jälkeen? -kirja perustuu tutkimukseen eronneiden suomalaisten naisten ja miesten sosiaalisista verkostoista. Eroista ja uusista perhemuodoista huolimatta avioliittoon liitetään edelleen odotus jatkuvuudesta ja pysyvyydestä. Kirja tarkastelee uusia perhe- ja sukulaissuhteita ja pohtii, mikä oikeastaan päättyy eron ja mikä jatkuu parisuhteen aluista ja lopuista huolimatta.

Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi / Broberg, Mari

Helsinki: Väestöliitto, 2010. ISBN: 978-952-226-055-0

Tässä väitöskirjassa tarkastellaan sekä uusperheen ulkoisia ja sisäisiä voimavaroja että lapsen hyvinvointia. Tarkasteltaviin ulkoisiin voimavaroihin kuuluvat vanhempien koulutus, sosioekonominen asema ja työhön, toimeentuloon ja asumiseen liittyvät tekijät. Sisäisiin voimavaroihin puolestaan kuuluvat perheen yleinen toimivuus, vanhemmuus, kasvatus, perheen tukiverkostot ja perheen tärkeiksi kokemat asiat. Lisäksi tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena oli uusperheen ihmissuhdeverkoston toimivuuden vaikutus lapsen hyvinvointiin. Teos on osa Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarjaa.

Hyvä, paha äitipuoli: uusperheen arjessa / Murtorinne-Lahtinen, Minna

Helsinki: Kirjapaja, 2013. ISBN: 978-952-247-396-7

Hyvä paha äitipuoli -kirja pohjautuu kirjoittajan Jyväskylän yliopistossa 2011 tarkastettuun väitöskirjaan. Kirja valottaa tarkemmin äitipuolten kokemuksia, joita julkisuudessa harvoin näkee. Naistenlehtien kiiltokuvakokemukset saavat vastapainoa niistä kokemuksista, joita äitipuolet eivät jaa edes lähimmilleen. Teos sisältää äitipuolten kiellettyjä ja kipeitä tunteita, mutta myös ilonhetkiä. Tämä kirja antaa lukijalle samaistumismahdollisuuksia.

Huonetta vai sukua: elämää uusperheessä / Raittila, Kaisa & Sutinen, Päivi

Helsinki: Kirjapaja, 2008. ISBN: 978-951-607-369-2

Pelkkä rakastuminen ja hyvä parisuhde eivät takaa hyvää perhe-elämää, kun edellisen parisuhteen jäljet ovat jatkuvasti läsnä. Teoksessa keskeisenä huomion kohteena ovat uusperheen sisäiset uudet ihmissuhteet ja niiden muodostuminen. Kirjoittaja Päivi Sutinen teki laajan väitöskirjan vuonna 2005, joka käsittelee vanhemmuutta uusperheissä. Kaisa Raittila puolestaan on helsinkiläinen vapaa toimittaja, joka on toiminut muun muassa Suomen uusperheellisten liiton projektikoordinaattorina. Yhdessä he ovat kirjoittaneet Huonetta vai sukua -kirjan, joka perustuu Sutisen aiemmin mainittuun tutkimukseen.

Mikä on lapsen perhe?: tulkintoja lasten uusperhesuhteista / Ritala-Koskinen, Aino

Helsinki : Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto 2001 952-9605-64-1

Tässä väitöskirjassa tarkastellaan uusperhettä lasten näkökulmasta. Tutkimuksessa huomio kohdistuu siihen, miten perhe, läheissuhteet ja niihin liittyvät ongelmat näyttäytyvät lapsille. Väitöskirja valottaa poikkileikkauskuvaa moninaisista suhteista ja niiden ulottuvuuksista uusperheiden sisällä.

Yksinhuoltajuus Suomessa / toimittaneet Forssén, Katja; Haataja, Anita & Hakovirta, Mia

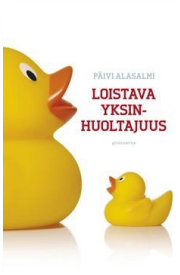
Helsinki: Väestöliitto, 2009. ISBN: 978-952-226-027-7

”Yksinhuoltajuus Suomessa” on monipuolinen ja moniulotteinen katsaus yksinhuoltajuuteen. Millaisia demografisia muutoksia yksinhuoltajien määrässä on ajan myötä ilmennyt? Millaisia taloudellisia muutoksia yksinhuoltajat ovat eri aikoina kokeneet? Poikkeako yksinhuoltajaäitien koulutus muiden äitien koulutustaustasta? Voiko Suomi ottaa oppia Ruotsin perhepoliittisista ratkaisuista yksinhuoltajien tukemisessa? Tämä teos vastaa näihin ja moniin muihin kysymyksiin. ”Yksinhuoltajuus Suomessa” on sekä akateeminen teos että yhteiskunnallisen keskustelun avaus yksinhuoltajien asemasta Suomalaisessa yhteiskunnassa.

Loistava yksinhuoltajuus / Alasalmi, Päivi

Helsinki: Gummerus, 2011. ISBN: 978-951-20-7904-9

Loistava yksinhuoltajuus -kirja koostuu usean hyvin erilaisista taustoista tulevan yksinhuoltajan kokemuksista. Kirjan tarkoitus on antaa vertaistukea, voimaa ja varmuutta muille yksinhuoltajille, jotka tarvitsevat vahvistusta omille kokemuksilleen arjen iloihin ja suruihin.

Matka äidiksi: tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta / Sukula, Seija

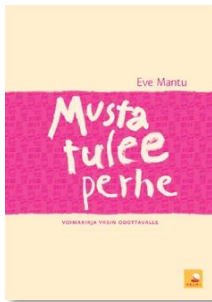
Tampere: Tampere, University Press, 2009. ISBN: 978-951-44-7887-1

Terveystieteiden maisteri Seija Sukulan väitöskirja koostuu kansainvälisen adoption prosessin eri vaiheiden analysoinnista 19 yksinhakijan tarinan avulla. Tutkimus tarkastelee yksinhakijoiden kokemuksia äitiydestä, adoptioprosessista ja yksinvanhemmuuden arjesta. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on myös haastateltujen tarinoiden suhteutus äitiyden ja yksinvanhemmuuden normeihin.

Musta tulee perhe!: voimakirja yksin odottavalle / Mantu, Eve

Helsinki: Helmi. 2006. ISBN: 978-951-556-108-4

Eve Mantu piti päiväkirjaa odotus- ja vauva-ajan, jotka olivat täynnä sekä uupumusta, yksinäisyyttä, pelkoja ja ajanpuutetta, mutta myös riemua ja onnea. Teoksen tarkoitus on olla tukipakettina niille yhden vanhemman perheille, jotka etsivät vertaistukea arjen kokemusten keskelle. Kirjoittaja on radiotoimittaja ja yhden vanhemman perheen äiti. Kirja soveltuu yksinhuoltajien lisäksi heidän läheisilleen ja yksinhuoltajien kanssa työskenteleville.